

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

36E JAARGANG

WOENSDAG 13 JUNI 1951

No. 1778

COMMISSIE VAN REDACTIE

• Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen;
F. de Vries; C. van den Berg (secretaris)

Redacteur-Secretaris: A. de Wit.

Assistent-Redacteur: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË

J. E. Mertens; R. Miry; J. van Tichelen;
- R. Vandeputte; F. Versichelen.

INHOUD

	Blz.
Deviezennood en Deviezennota door Drs A. A. van Ameringen	440
Levensverzekering en inflatie	443
De Belgische vakbeweging en het loonvraagstuk door Dr R. Cointre	446
Aantekening:	
De grenzen van de sociale zekerheid. Toespraak van de Minister van Financiën tijdens de openingszitting op 7 Juni '51 van het XIIIe Internationale Congres van Actuarissen ...	447
Geld- en kapitaalmarkt	449
Statistieken:	
De kolenpositie van Nederland	450
Interim-prijsindexcijfers van het gezinsverbruik in Nederland	450
Bankstaten	450
Recente economische publicaties	451

Dezer dagen

wil men productiever worden. Zo heeft de instelling van een adviesraad voor de productiviteit haar beslag gekregen. Er zijn leden bij, die in elk geval zelf een zeer hoge productiviteitsgraad moeten hebben bereikt, wanneer men, als trouw lezer van krantenberichten, hun activiteit volgt. Dreigt niet het gevaar, dat aan deze kleine groep zo dikwijls advies wordt gevraagd, dat een groot deel van hun activiteit in het bijhouden van hun agenda gaat steken?

Dit gevaar kan wellicht worden overwonnen. De Nederlandsche Maatschappij voor Nijverheid en Handel heeft enige voortdurend zwaar bezette gezaghebbenden zich uit doen spreken over wankele welvaart. Daarbij is ook het idee geopperd van een opleiding voor efficiency-experts. De grootste zorg voor aldus opgeleiden zal waarschijnlijk liggen in het psychologische vlak: weinigen voelen er voor efficiënt te worden gemaakt, als zij daarvoor eigen opvattingen zouden moeten prijsgeven.

Het nadenken reikt echter reeds over de huidige productiviteit heen. Het internationaal congres van actuarissen werd door de Minister van Financiën geopend met een beschouwelijke rede over de stapel vorderingen op een aandeel in een toekomstige inkomensstroom, die in onze maatschappij zich ophoopt. Het „weest niet bezorgd voor den dag van morgen” is door een claim op de toekomst niet te vervullen: geleidelijk wordt duidelijker, dat daarmee slechts een reële zorg — zo men wil een zorg in realibus — te scherper zich opdoet.

Gedacht en gediscussieerd is er te over. Eerst heeft het bankwezen, daarna hebben verpoot ondernemingsorganisaties zich tegen het ontwerp op de credietcontrole gekant. Veel meer dan een technische regeling van de totale omvang der credieten wordt hierbij thans in het geding gebracht. Het bankwezen is overtuigd, dat het met dit wetsontwerp te weinig crediet krijgt, in dubbele zin.

Het laatste woord is, wellicht voorlopig, gesproken over de revaluatie van de Westeuropese valuta's. Weinig blijde klanken waren op de eerste suggesties in deze richting vernomen, thans kwam, van verschillende zijden, het koude water bij stromen. In het monetaire vlak alleen, ligt ook op internationaal gebied de oplossing van de bekommelingen niet verschoen.

Kommer, die vooral wordt verwekt door de eis om meer productie. Opnieuw blijkt uit het jaaroverzicht van de economische gang in West-Europa, dat in absolute zin verdere voortgang is gemaakt. Doch relatief hijgt men moeizamer achter nieuw gestelde doeleinden aan: de beweging in de welvaart wordt nog steeds gemeten door de beweging in de verhouding tussen behoeften en middelen. Zodat ook degenen, die veel congressen bezocht, zou kunnen blijven bij het woord van de Prediker, dat, wie wetenschap vermeedert, vermeedert smart.

Tenzij men juist heeft gelezen, dat het olieveld Schoonebeek thans 57.000 ton olie per maand levert. Er wordt wel iets bereikt.

ASSOCIATIE CASSA

KASSIERSINSTELLING

OPGERICHT IN 1806

VERHUUR VAN SAFELOKETTEN

HEERENGRACHT 179 • AMSTERDAM-C

EERSTE NEDERLANDSCHE

Verzekering-Mij. op het Leven en tegen Invaliditeit N.V.

Aanpassing

van ondernemingspensioen- en
spaarfondsen aan de (komende)
nieuwe wettelijke bepalingen •

Kantoor: Bellevuestraat 2, Dordrecht, Telefoon 01850 - 5346

VAN DER HEEM N.V.

gevestigd te 's-Gravenhage

UITGIFTE van

f 1.226.000.- GEWONE AANDELEN

in stukken van **f 1.000.-** aan toonder, ten volle delende in de resultaten over het boekjaar 1951 en volgende boekjaren.

Ondergetekenden berichten, dat de **INSCHRIJVING** op bovenvermelde aandelen, uitsluitend voor aandeelhouders, zal zijn opengesteld

op VRIJDAG 22 JUNI 1951

van des voormiddags 9 tot des namiddags 4 uur, tot de koers van **112 pCt.**

bij hare kantoren.

te **ROTTERDAM, AMSTERDAM** en **'s-GRAVENHAGE**, op de voorwaarden van het prospectus dd. 12 Juni 1951. Exemplaren van het prospectus, inschrijvingsbiljetten en, in beperkt aantal, afdrucken van het jaarverslag over 1950 en van de statuten der Vennootschap, zijn bij de kantoren van inschrijving verkrijgbaar.

ROTTERDAMSCH E BANK N.V.
NEDERLANDSCHE
HANDEL-MAATSCHAPPIJ, N.V.

Opdrachten voor het volgende nummer dienen
19 Juni in ons bezit te zijn

R. MEES & ZONEN

ANNO 1720

Bankiers & Assurantie-Makelaars

ROTTERDAM

's-Gravenhage, Delft, Schiedam, Vlaardingen,
Amsterdam (alleen Assurantie)

Alleen bij

Oud-papierhandel

M. A. WESSELS

HOOFDKANTOOR:

Groenburgwal 17 — 19

Amsterdam — Centrum

Telef.: 33066-37307-96507

49066 (Kromme Waal 20)

bent U verzekerd

de hoogste dagprijzen

te ontvangen

voor Uw **oude archieven**
en andere soorten **oud papier**

★ VERNIETIGING ONDER GARANTIE

Nationale Handelsbank, N.V.

Amsterdam — Rotterdam — 's-Gravenhage

Alle Bank- en Effectenzaken

DE ARTIKELEN VAN DEZE WEEK

Drs A. A. VAN AMERINGEN, Deviezenmood en Deviezennota.

In dit artikel wordt nagegaan, of de kort geleden verschenen Deviezennota het vraagstuk van de betalingsbalans op duidelijke wijze belicht en of zij een constructieve bijdrage levert tot de oplossing daarvan. Na enkele kritische opmerkingen met betrekking tot de eenheid van compositie van de nota, wijst schr. op de grote veranderingen, die zich hebben voltrokken sinds het verschijnen van de Deviezennota van Mei 1950, veranderingen, waardoor onze betalingsbalanspositie zeer critiek is geworden. De oorzaken van de crisis vervolgens nader besprekend stelt schr. enkele vragen t.a.v. de juistheid van de gevolgde koers: een gematigder liberalisatiepolitiek dan door de O.E.E.C. in het algemeen werd voorgeschreven ware wenselijk geweest (i.v.m. de intrinsieke labiliteit van onze betalingspositie had het mogelijk moeten zijn toestemming te verkrijgen tot een uitzonderingsregime voor de liberalisatie), de Benelux had niet mogen praevaleren op de „viability” van onze deelneming aan de grotere West-europese gemeenschap. Daar een min of meer spontaan herstel van het evenwicht van de betalingsbalans door externe oorzaken niet mag worden verwacht, moet de oplossing in de eerste plaats in interne richting worden gezocht. De Regering zoekt die in de monetaire sfeer. T.a.v. de snelle en doeltreffende werking van de gekozen indirecte methode is schr. sceptisch. Ook dit jaar zal een tekort op de lopende rekening moeten worden gedekt. Lang vóór de monetaire maatregelen een begin van uitwerking tonen, zou het kunnen zijn — indien de Verenigde Staten geen bijstand verlenen —, dat de Regering komt te staan voor de keuze tussen het handhaven van een deel van de goud- en deviezenvoorraad en het handhaven van de liberalisatie. Geen moeilijke keuze: zo nodig zal de weg terug, die zowel naar Brussel als naar Parijs leidt, moeten worden ingeslagen.

Levensverzekering en inflatie.

Het feit, dat er een zeker gebrek aan vertrouwen is ontstaan in het voldoende koopkrachtvast blijven van de rekenenheid, waarin de verzekeringscontracten luiden, hetgeen met zich brengt, dat steeds meer verzekerden vrezen in dit opzicht in hun toekomstverwachtingen teleurgesteld te zullen worden, doet de vraag rijzen, of het op de weg van het levensverzekeringsbedrijf ligt, een eigen, een speciale oplossing voor deze moeilijkheid te bieden. Deze vraag wordt in dit artikel ontkennend beantwoord. Geconcludeerd wordt nl., dat het levensverzekeringsbedrijf niet kan gaan vissen op het getij van het wantrouwen in de geldeenheid, hoe mooie constructies ook kunnen worden bedacht. De verschillende tot dusver gedane suggesties zien bovendien voorbij aan de omvang, die de bedrijfstak heeft gekregen, waardoor deze zich niet kan aandienen als een uitwijkplaats voor hen, die het risico van de waardedaling van het geld ten dele willen ontgaan door een andere beleggingskeuze. Het is denkbaar, dat ook verzekeringstechnische bezwaren in het geding kunnen worden gebracht en men zich ook kan afvragen, of het acquisitie-apparaat van het bedrijf wel in staat is om in een zo ingrijpende aangelegenheid van voorlichting te dienen en aanvaardbare wegen te bewandelen. De cardinale belemmeringen voor de tenuitvoerlegging der voorstellen

liggen evenwel in de economische en de sociale sfeer. Hetgeen thans door de voorstellen in discussie komt omvat niet meer dan een beperkt aspect van het grote en in zijn toekomstige oplossing nog volkomen ondoorzichtige vraagstuk van de aanspraken op toekomstig nationaal inkomen en vermogen. Op de positieve aanpak van dit vraagstuk zal onze energie gericht moeten zijn; te grote viñdingrijkheid bij het zoeken van partiële oplossingen zonder conceptie voor de opbouw van het geheel, kan slechts schaden.

Dr R. COINTRE, De Belgische vakbeweging en het loonvraagstuk.

Nagegaan wordt hoe de houding der Belgische vakbeweging tegenover het loonvraagstuk zich sinds midden 1950 heeft ontwikkeld. De vakbeweging blijft er van overtuigd, dat een prijsdaling het geschiktste middel is om de koopkracht der lonen te revaloriseren. Zij is er zich terdege van bewust, dat in de huidige conjunctuur de aanzienlijke stijging der wereldprijzen, noodgedwongen in het indexcijfer der kleinhandelsprijzen zal worden weerspiegeld. Zij meent daarenbóven, dat de gevoerde prijs-politiek onbevredigend is. Vóór alles wil de vakbeweging daarom de koopkracht der lonen handhaven, wat haars inziens het best kan geschieden door de lonen aan het indexcijfer der kleinhandelsprijzen te koppelen en wel in die mate, dat plotselinge prijsbewegingen onmiddellijk door de lonen worden opgevangen. Ten slotte is de Belgische vakbeweging van oordeel, dat het gevaar, dat eventueel hieraan verbonden is, kan worden bezworen door een doelmatige regeringsactie op economisch gebied.

— SOMMAIRE —

Drs A. A. VAN AMERINGEN, La pénurie de devises et la note gouvernementale sur la situation des devises.

On examine dans cet article si la note sur la situation des devises, publiée récemment, expose clairement le problème de la balance des paiements aux Pays-Bas et si elle apporte une solution constructive à ce problème. Etant donné que la situation des devises est assez précaire le gouvernement pourrait se trouver devant l'alternative de maintenir une partie de la réserve en or et en devises ou de maintenir la libéralisation, au cas où les Etats Unis ne viendraient pas en aide. L'auteur préfère dans ces circonstances retenir le premier expédient.

L'assurance-vie et l'inflation.

Il existe un certain manque de confiance dans le maintien du pouvoir d'achat de l'unité, qui a servi de base pour conclure les contrats d'assurance. En conséquence les assurés craignent des déboires au moment de la réalisation du contrat. Dans ces conditions l'auteur se demande s'il revient aux compagnies d'assurance de trouver une solution appropriée. L'article fournit une réponse négative à cette question.

Dr R. COINTRE, Les syndicats belges et le problème des salaires.

On examiné dans cette étude l'évolution de l'attitude des syndicats belges à l'égard du problème des salaires, depuis le milieu de 1950.

Deviezennood en Deviezennota

Elke nood sleept tegenwoordig een nota achter zich aan, aldus weer bijdragend tot het verscherpen van twee andere noden: de tijdsnood van het parlement en de algemene papiernood. Men zal laatstgenoemde nevenwerkingen gaarne op de koop toe nemen, indien de ministeriële uiteenzettingen aan de Staten-Generaal het probleem in casu op duidelijke wijze belichten en een constructieve bijdrage leveren tot de oplossing daarvan. Wij willen in het onderstaande nagaan in hoever de kort geleden verschenen Deviezennota ¹⁾ aan deze eisen voldoet.

De nota draagt de ondertekeningen van de Ministers van Financiën, Economische Zaken, Buitenlandse Zaken en Landbouw. Dit getuigt van een wijze zelfbeperking, want het zou ongetwijfeld mogelijk geweest zijn het aantal handtekeningen van Ministers, die bij het deviezenprobleem zijn betrokken, nog belangrijk op de voeren: Niettemin is het ook met een viertal auteurs niet gemakkelijk tot een eenheid van compositie te komen. De vorm van de nota draagt hiervan de sporen. Geen van de vier ondertekenaars heeft klaarblijkelijk voldoende tijd gehad de bijdragen van zijn ambtgenoten grondig te bestuderen. Zodoende is het hun niet opgevallen, dat de redacteurs nogal eens op hetzelfde terrein aan het grasduinen zijn en de lezer daardoor te veel op herhalingen wordt getraeterd.

Storender vinden wij het gebrek aan eenheid, dat zich demonstreert in de wijze, waarop de landbouwparagraaf en de overige paragrafen zijn geredigeerd. In het stuk over „De betekenis van de landbouwpolitiek voor de betalingsbalans” treffen wij uitvoerige beschouwingen en statistieken aan over ontwikkeling van productie en consumptie van diverse landbouwproducten en van de veestapel. Zelfs komt er een overigens zeer interessante vergelijking in voor van de netto-productie per ha en het verbruik van kunstmest in kg per ha in de verschillende O.E.E.C.-landen. Natuurlijk hebben dergelijke ontwikkelingen, vooral op lange termijn gezien, hun betekenis voor de betalingsbalans. Hetzelfde geldt echter voor de industrie en de handel alsmede voor sommige dienstverleningsbedrijven. Uit het achterwege blijven van hiermee corresponderende beschouwingen over de andere bedrijfstakken zal men waarschijnlijk niet de conclusie mogen trekken, dat er in de niet-agrarische sectoren geen ontwikkelingen zijn opgetreden, die onze deviezenpositie direct of indirect beïnvloeden. Had men de opzet van de landbouwparagraaf ook voor de andere bedrijfstakken gevolgd, dan zou de nota meer het karakter van een „State of the Union” boodschap hebben dan van een deviezennota. Als men dit ongewenst heeft gevonden, had men echter ook consequent moeten zijn en niet de ene bedrijfstak uitgebreid étaleren en de andere onder de korenmaat houden.

De voornaamste reden van het verschijnen van deze nota is ongetwijfeld het feit, dat de vorige nota over dit onderwerp van een jaar geleden dateert, nl. van 11 Mei 1950. Maar ook zonder deze chronologische dwang was er aanleiding geweest, ook na de Regeringsverklaring van Februari jl. en de debatten daarover en na het recente jaarverslag van De Nederlandsche Bank, het deviezenvraagstuk nog eens afzonderlijk en nadrukkelijk aan de orde te stellen. Indien men de huidige nota eens vergelijkt met haar voorgangster, kan men zich nauwelijks voorstellen, dat één jaar tijds zo veel heeft kunnen veranderen.

In Mei 1950 was weliswaar reeds 60 pCt van de particuliere Nederlandse invoer uit de O.E.E.C.-landen geliberaliseerd, maar slechts gedurende een zo kort tijdvak,

dat men nog geen beeld kon vormen van de gevolgen daarvan. Vervolgens was de E.B.U. nog in voorbereiding, zodat men zich op dit punt moest bepalen tot het uitspreken van verwachtingen, zij het dan ook dat deze nogal optimistisch waren. In de derde plaats was Korea op dat moment nog maar een geografisch begrip, waarvoor men zijn atlas zou hebben nodig gehad om het nader te localiseren. In de vierde plaats was men aan het einde van het tweede Marshall-jaar en scheen alles er op te wijzen, dat het Europese hulpprogramma gedurende nog twee jaren zou worden voortgezet, al was de inkrimping reeds begonnen. En last not least, men kon terugzien op een betalingsbalans over 1949, waarvan het tekort op de lopende rekening ten opzichte van 1948 gedaald was van f 947 mln tot f 239 mln.

De nieuwe deviezennota reproduceert de door De Nederlandsche Bank reeds gepubliceerde betalingsbalans, welke een tekort op de lopende rekening over 1950 van f 1.106 mln aanwijst. Ook ditmaal nog is het tekort overbrugd door de E.C.A., zodat er per saldo nog een toeneming van de goud- en deviezenvoorraad is geweest van een kleine f 200 mln. Aan het einde gekomen van het thans lopende Marshall-jaar moeten wij ons echter ernstig rekenschap geven van de waarschijnlijkheid, dat dit plechtanker van onze betalingsbalans zal verdwijnen. De E.B.U., met welker deelnemers wij in 1949 een evenwichtige betalingsbalans hadden — waarop dan ook de bovenvermelde gunstige verwachting was gebaseerd — heeft ons in 1950 een tekort op de lopende rekening van f 574 mln bezorgd. Nederland is thans op één na de grootste debiteur van de E.B.U., vrij spoedig volgend op het zorgkind Duitsland. Per 30 April had ons land voor \$ 149,6 mln crediet opgenomen en \$ 44 mln goud moeten afgeven. Ofschoon de gegevens over de maand Mei op dit moment nog niet beschikbaar zijn, kan men schatten, dat wij thans ongeveer halverwege de vierde zone zijn, waarbij de tekorten voor 60 pCt in goud of dollars moeten worden gedekt. Indien in dit tempo wordt doorgegaan, is de laatste zone reeds nabij.

Een andere belangrijke schaduwzijde is het omslaan van het overschot op de lopende rekening met Indonesië in 1949 ad f 379 mln in een tekort van f 193 mln. Het enige opvallende lichtpunt is een daling van het tekort met de dollararea van f 574 tot 409 mln.

Niet ten onrechte spreekt de „Neue Zürcher Zeitung”²⁾ over „Die Krise der niederländischen Zahlungsbilanz”. En evenmin ten onrechte verwondert dit blad zich over de „frapperende Gelassenheit und Zuversicht”, waarmee tot voor kort officiële kringen hier te lande deze crisis tegemoet traden. Men kan zich afvragen, of zelfs op de dag van heden in grote kringen van ons volk het bewustzijn van de critieke situatie bestaat. Weet „het deviezenconsumerend deel der natie”, dat in de periode 19 Februari tot 28 Mei jl. circa 35 pCt van ons deviezen- en goudbezit is afgevoeld? Dus dat, wanneer men gaat extrapoleren, wat dit keer zonder wiskunde kan, wij ca 6 maanden na laatstgenoemd tijdstip geen ander devies meer over zouden hebben dan datgene wat zich in ons nationale wapen bevindt, hetwelk dan echter nauwelijks meer toepasselijk zou zijn te achten? Zowel het moment als de wijze waarop aan deze ontwikkeling halt zal worden geboden, is voor onze volkshuishouding van de grootste betekenis.

Vóór wij aan de bespreking van dit „halt” toekomen, zullen wij eerst wat nader op de oorzaken van de crisis ingaan. De Deviezennota stelt de vraag aan de orde, in hoever het verschil tussen 1949 en 1950 voortvloeit uit

¹⁾ Bijlagen Handelingen Tweede Kamer 1950/51, no 2179, 1 en 2. De nota en de begeleidende brief zijn ongedateerd. Een latere historicus zal er vermoedelijk wel in slagen de approximatieve datum te reconstrueren.

²⁾ 31 Mei 1951.

het wegvallen van abnormaal gunstige invloeden, die in 1949 onze betalingsbalans versterkten of uit abnormaal ongunstige factoren, welke in 1950 optraden. De incidentele invloeden van 1949 waren voornamelijk de droogte in verschillende Westeuropese landen, gecombineerd met een goede oogst in Nederland, de eenzijdige liberalisatie van de Nederlandse invoer in West-Duitsland en voorts de tijdelijk grote uitvoer naar Indonesië. Het strekt de redacteuren van de Deviezennota van 1950 tot eer, dat zij het abnormale van al deze verschijnselen destijds hebben bevroed. De contraire invloeden, die verder in 1950 zouden werken en zich in 1951 voortzetten, konden zij echter maar zeer ten dele voorzien. De voornaamste van deze invloeden was de Koreaanse oorlog en wat daarop volgde. De desastreuze uitwerking daarvan op het evenwicht van de betalingsbalans kon echter slechts gerealiseerd worden door het openzetten van onze grenzen voor de producten zowel van de Benelux als van de andere O.E.E.C.-partners. Zonder deze liberalisatie waren de gevolgen van de Koreaanse oorlog in de vorm van de achteruitgang van de ruilvoet ongetwijfeld ook zeer nadelig geweest, maar het uiteindelijk effect daarvan voor de betalingsbalans zou binnen door de Regering getrokken grenzen zijn gebleven. Men heeft deze macht uit handen gegeven kort voordat zij weer meer dan ooit nodig zou zijn.

Er is hier ongetwijfeld aanleiding enkele vragen te stellen ten aanzien van de juistheid van de gevolgde koers. Waar de Regering zich in de Deviezennota van 1950 zo bewust had getoond van het geflatteerde beeld van de betalingsbalans over 1949, valt te betwijfelen, of het verantwoord was op dat moment het Europese betalingsavontuur zonder enige restrictie tegemoet te gaan. Landen als Denemarken en Noorwegen hebben destijds een uitzonderingsregime voor de liberalisatie kunnen bedingen. Ook wanneer onze monetaire reserves relatief groter waren dan die van beide genoemde landen, had het mogelijk moeten zijn tegenover de O.E.E.C. de intrinsieke labiliteit van onze betalingspositie te adstrueren en aldus toestemming te verkrijgen voor een gematigder liberalisatiepolitiek dan door de O.E.E.C. in het algemeen werd voorgeschreven. Een dergelijk voorbehoud zou niet prettig zijn geweest, maar altijd nog aangenamer dan de procedure, die vastzit aan het terugkomen op de verleende faciliteiten.

Maar men kan ook nog dieper graven naar de oorzaken der débâcle. Dr Kymmell heeft er onlangs op gewezen, dat het Nederlandse tekort bij de E.B.U. ongeveer overeenkomt met ons nadelig saldo ten opzichte van België en Luxemburg. „De Voorunie”, zo schrijft hij, „staat en valt dus met het voortbestaan van de E.P.U. en de Nederlandse deelneming daaraan”³⁾. Men zou het ook zo kunnen formuleren, dat de Nederlandse deelneming aan de E.B.U. staat of valt met het voortbestaan van de Voorunie. Het lager doeleinde dient nu eenmaal ondergeschikt te zijn aan het hoger doel. De kleinere gemeenschap, als hoedanig wij de Benelux beschouwen, had niet mogen praevaleren op de „viability” van onze deelneming aan de grotere Westeuropese gemeenschap. Zoals België zeer terecht het bestaan van zijn landbouw de voorrang heeft gegeven boven de Benelux, hadden wij het belang van onze betalingsbalans moeten laten primeren. Hoe illusionair onze politiek is geweest, blijkt duidelijk uit een passage over de Benelux-conferentie van Ostende in de jongste Deviezennota: „Allereerst zag men zich gesteld voor het monetaire probleem, voortvloeiend uit een *doorlopend belangrijk* (cursivering van ons, schr.) tekort van Nederland in het betalingsverkeer met de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie. In zuiver bilateraal verband hiervoor een oplossing te vinden, die de onbepaalde inwisselbaarheid der valuta's zou kunnen waarborgen, bleek buiten het be-

reik te liggen. Het toentertijd juist tot stand gekomen verdrag inzake de E.B.U. schiep voorshands de mogelijkheid het onderlinge ruilverkeer te financieren”. De Ministers blijken het niet eens nodig te vinden de hier weergegeven visie te excuseren. Men heeft eenvoudigweg ons „doorlopend belangrijk tekort” met de Benelux naar de E.B.U. versleept. Daarmee werd het Benelux-probleem niet opgelost, maar wel van begin af aan een E.B.U.-probleem geschapen. Nu kan men wel zeggen, dat onze overall-betalingsbalans met de E.B.U.-landen, België inbegrepen, in 1949 in evenwicht was geweest, maar ten tijde van de Conferentie van Ostende in begin Augustus 1950 waren er reeds de nodige cijfers beschikbaar om het effect van de Voorunie op onze invoer uit België duidelijk te maken.

Toch mag men de Regering de gemaakte fout niet te zwaar aanrekenen. In de eerste plaats was Nederland destijds in de ban van een zeker optimisme, hetwelk niet zo gemakkelijk weg te werken was met een koel verstandelijke analyse van de oorzaken der verbeterde betalingsbalans. Voorts meende men ook nog op een vrij langdurige voortzetting der Marshall-steun te kunnen rekenen, welke door middel van de „conditional aid” de stijging van de invoer uit België goeddeels financierde. Ook daartegen zouden nuchtere argumenten aan te voeren zijn geweest. Prof. Posthuma had reeds geruime tijd eerder betoogd, dat differentieële invoerbepalingen gedurende de gehele Marshall-periode zouden moeten worden gehandhaafd als gevolg van de ontwrichting der betalingsbalansen na de oorlog⁴⁾. De door Marshall opgewekte stroom voerde echter niet alleen dollars aan, ook adviezen en die waren als het om liberalisatie, integratie en non-discriminatie ging somtijds van dringende aard. En tenslotte zal men moeten toegeven, dat het Benelux-ideaal in de jaren na de oorlog zo hoog opgevijseld was, dat men het als „Selbstzweck” was gaan beschouwen en niet als middel tot een ander doel. De Regering werd hierin gesteund door grote lagen van het volk, ook door de economische laag. Men zou zeker geen veertien economen bij elkaar hebben gekregen om de Regering eens attent te maken op deze verwisseling van middelen en doeleinden.

De conclusie van de hierboven genoemde afweging van de bijzondere factoren van 1949 en 1950 is, dat de toename van het tekort op de lopende rekening „wellicht een grotere achteruitgang suggereert dan met de werkelijkheid overeenkomt, doch ook indien men rekening houdt met deze omstandigheid is het tekort op de lopende rekening over de genoemde jaren tezamen van dien aard, dat de verslechtering van de ruilvoet en het relatief zwakker worden van ons exportpakket (wegvallen Indonesische producten) speciale maatregelen, welke ten doel hebben het tekort op de betalingsbalans te verminderen, noodzakelijk doen blijven”. Iets later vindt men het nog sterker uitgedrukt dan in de juist weergegeven fraaie volzin: „het uit deze cijfers sprekende beeld heeft haar (de Regering) met ernstige zorg voor de toekomst vervuld”. Vooral wanneer men het wegvallen van de Marshall-hulp verdisconteert, is deze ernstige zorg maar al te begrijpelijk, doch het gebruik van de voltooid verleden tijd onduidelijk.

Over de genoemde bijzondere factoren is echter nog wel iets naders te zeggen. De Regering doet geen poging verder in de toekomst te schouwen teneinde vast te stellen, of er ons wellicht nog nieuwe bijzondere factoren boven het hoofd hangen. Ook wij weten slecht met koffiedik om te gaan, doch dat is niet nodig om te kunnen vaststellen, dat er in principe twee hoofdmogelijkheden in het verschiet liggen. De eerste is, dat de bewapeningsconjunctuur op de wereldmarkten zal aanhouden, waarbij weliswaar de recente excessen verder nog gecorrigeerd worden, maar niettemin de ruilvoet voor ons land ongunstig zal blijven

³⁾ „De economische unie; reculer pour mieux sauter?” in „E.-S.B.” van 18 April 1951.

⁴⁾ Prac-advies voor de Vereniging voor de Staathuishoudkunde en de Statistiek 1949, blz. 76.

afsteken ten opzichte van de verhoudingen vóór Korea. De tweede mogelijkheid zou zijn een ommekeer in de internationale conjunctuur, waarbij onze „terms of trade” aanzienlijk zouden kunnen verbeteren, maar daartegenover een inkrimping van de koopkracht op de buitenlandse markten zou zijn te verwachten, waaronder speciaal een land met een zo zwak exportpakket als het onze te lijden zou krijgen. Geen van beide mogelijkheden impliceert een min of meer spontaan herstel van het evenwicht van de betalingsbalans door externe oorzaken.

Wanneer wij dit accepteren, ligt het voor de hand de oplossing in de eerste plaats in interne richting te zoeken.

De Regering zoekt, zoals wel bekend mag worden verondersteld, de interne oplossing in de monetaire sfeer. „Bij de keuze der toe te passen maatregelen is welbewust het accent gelegd op een indirect ingrijpen, m.a.w. op het afremmen der bestedingen via een beperking der koopkracht”. Het betreffende betoog is min of meer een 'extract van de desbetreffende beschouwingen in het laatste jaarverslag van De Nederlandsche Bank. Genoemd verslag keert zich tegen de neiging om het betalingsbalanstekort als een geheimzinnige ziekte te beschouwen, te wijten bijv. aan de „zwakheid” van onze exportproducten, aan het protectionisme van het buitenland of de bevolkingsuitbreiding. Van de door Prof. Posthuma genoemde ziekteoorzaak, de oorlogsontwrichting, wordt in dit verband geen melding gemaakt, maar deze zal zeker moeten worden begrepen onder de volgens de directie van De Nederlandsche Bank „onjuiste diagnose”, die tot een „onjuiste therapie kan leiden”. Een tijdelijk betalingsbalanstekort, aldus weer de genoemde directie, kan door diverse oorzaken worden teweeggebracht, bijv. opheffing van contingenteringen, verschuivingen in de vraag, buitenlandse protectionistische maatregelen. Een blijvend betalingsbalanstekort kan echter alleen door voortgezette inflatoire maatregelen worden bestendigd. Het duurzaam tekort op de Nederlandse betalingsbalans moet daarom samenhangen met rechtstreekse of indirecte toepassing van inflatoire financieringsmiddelen in het binnenland.

De juistheid van deze opvatting is niet voor bestrijding vatbaar, doch het is zuiver een formele juistheid, of als men wil een calculatorische juistheid en daarom als zodanig weinig zeggend. Om onze bedoeling te verduidelijken, willen wij een vergelijking maken met de statistiek van de doodsoorzaken. Daarin treft men de namen van talloze ziekten aan, die alle een beëindiging van de hartfunctie tot resultaat kunnen hebben. Het zou echter de waarde van deze statistiek niet verhogen, indien men alle ziekten zou weglaten en zich steeds weer zou vergenoegen met het constateren van de beëindiging der hartfunctie. Of om iets dichter bij huis te komen, men kan zich zeer verschillende oorzaken van een faillissement denken, bijv. onjuiste voorraad- of investeringspolitiek, mislukte speculaties, debiteurenstropen etc. Dit alles resulteert tenslotte in een toestand, waarbij de liquiditeiten tekort schieten tegenover de opeisbare schulden. Zo redenerend zou men kunnen volhouden, dat er maar één faillissementsoorzaak is, n.l. illiquiditeit.

De toenemende geldcreatie, welke De Nederlandsche Bank identificeert met het betalingsbalanstekort, is geen zelfstandige oorzaak, maar wordt opgewekt door bepaalde verschijnselen in het economisch leven. Volgens de analyse van De Nederlandsche Bank is de geldcreatie in 1950 in hoofdzaak het gevolg geweest van aflossing van vlottende staatsschuld aan niet-geldscheppende instellingen, t.w. spaarbanken, bedrijfsleven, institutionele beleggers en publiek. Vervolgens was er de toegenomen credietverlening van de banken aan het bedrijfsleven en tenslotte de activering van de geldcirculatie. Elk van deze verschijnselen houdt verband met de internationale gebeurtenissen en de directe of indirecte reactie daarop van bedrijfsleven

en publiek. Nu kan men zeggen, dat deze reactie opgevangen had kunnen worden en monetair neutraal had kunnen blijven, indien de Regering tot consolidatie en aflossing van vlottende schuld was overgegaan. Dan verbreekt men echter de oorzakelijke verklaringreeks. De oorzaken van de toegenomen inflatie liggen kennelijk niet in de monetaire sfeer, maar wel was het theoretisch denkbaar geweest de niet-monetaire oorzaken met monetaire middelen te neutraliseren. Echter slechts theoretisch. Practisch was het natuurlijk ondoenlijk na Korea de kaspositie van het Rijk zo om te toveren, dat de aflossing van vlottende schuld uit de beschikbare middelen kon plaatsvinden. Evenmin had een groots opgezette consolidatiepoging, zelfs met loslating van het gangbare rentetype, ook maar enige kans van slagen gehad, gezien de kennelijke liquiditeitsvoorkeur van publiek en bedrijfsleven.

Bovendien had men op deze wijze nog slechts één van de inflatie-oorzaken te pakken gehad. Daarnaast waren er nog de geactiveerde geldsomloop, waartegen men helemaal machteloos stond en de credietverlening aan het bedrijfsleven, welke De Nederlandsche Bank ook pas 6 maanden na Korea, n.l. per 1 Januari 1951, is gaan remmen.

De naar onze mening te simplistische opvatting van De Nederlandsche Bank zou voet kunnen geven aan de voorstelling, dat het deviezenprobleem betrekkelijk eenvoudig langs monetaire weg zou zijn op te lossen, een voorstelling waarvan het Bankverslag zich weliswaar distancieert, maar die sinds het verschijnen van dit verslag ruime verbreiding heeft gevonden. Wij verwijzen in dit verband overigens gaarne naar het uitstekende artikel over „Grenzen van monetair beleid”, dat enige tijd geleden in dit blad is verschenen⁵⁾.

Het spreekt vanzelf, dat wij met het bovenstaande allerminst hebben willen pleiten voor het loslaten van de monetaire teugel. Waar zonder ongelukken voor staats-huishouding of volkshuishouding bepaalde krachten, die bijdragen tot geldschepping, kunnen worden gebreideld, is dit zonder meer toe te juichen. Investerings- en consumptie zullen moeten worden ingekrompen. Men stelle zich echter niet voor, dat men er in dit opzicht snel en ver kan komen zonder ongelukken. In het bijzonder moet men bedenken, dat de liquiditeitspositie van het bedrijfsleven niet bijzonder rooskleurig is. De tijd ligt lang achter ons, dat men zich kon veroorloven een monetaire politiek te voeren, die het bedrijfsleven werkelijk in de knel brengt. Minister Van den Brink heeft in zijn rede bij het Philips-jubiläum duidelijk gemaakt, dat hij zijn vijfentwintigste penning ten behoeve van de industriële investeringen blijft eisen. Beperking van investeringen is goed, mits slechts evenals in 1950 van iedere 25 gulden van het nationale product één gulden in de industrie wordt geïnvesteerd, aldus dit ministerieel betoog. Het in de laatste jaren zo sterk opgevoerde industriële investeringsniveau had echter zeker niet kunnen worden bereikt, zonder rooskleurig getinte winstverwachtingen van de ondernemers, waaraan het beroemde „tikje inflatie” niet helemaal onschuldig was. Men kan hoge belastingen opleggen, een industriële expansie doorzetten en een anti-inflatiepolitiek voeren, met dien verstande, dat dit niet allemaal tegelijk kan. Eén van de genoemde drie zal men steeds moeten laten vallen, naar keuze.

In ons scepticisme ten aanzien van de snelle en doeltreffende werking van de door de Regering gekozen indirecte methode staan wij niet alleen. Ook de Deviezennota laat uitkomen, dat slechts op enkele terreinen door de nieuwe Regering met onmiddellijk effect kon worden ingegrepen. „Het zal bijgevolg niet te vermijden zijn, dat ook in dit jaar een deel van de lopende betalingen aan het buitenland niet door deviezeninkomsten wordt gedekt. Het inzetten van een belangrijk deel van de — in het licht van het

⁵⁾ „E.-S.B.” van 16 Mei 1951.

huidige niveau van onze buitenlandse handel toch reeds krappe — goud- en deviezenreserves voor dekking van dit tekort kan slechts worden voorkomen, voor zover door de Verenigde Staten in het kader van de economische en militaire hulpverlening bijstand zal worden verleend. Besprekingen hierover met de Amerikaanse Regering zijn momenteel gaande. De Nederlandse Regering hoopt, dat deze besprekingen er toe zullen leiden, dat op korte termijn dollarhulp ter beschikking zal worden gesteld". De Regering hoopt dus, maar klaarblijkelijk kon zij op dat moment niet zeggen, dat zij dit ook verwachtte. „The Economist” verwachtte het enkele weken geleden niet: „The most recent rearmament proposals from the Hague suggesting Dutch production of items for the common stock in return for dollar aid, have been turned down by Washington, which objects to being regarded simply as a source of easy dollars”. De onderhandelingen zijn

echter niet afgebroken of afgesloten, dus misschien bereikt een heugelijke mare ons nog eerder dan dit artikel de drukpers.

Indien dit echter niet zo zou zijn? Zou de Regering dan verantwoord zijn om, zoals zij te kennen geeft, voort te gaan met het offeren van een belangrijk deel van onze goud- en deviezenreserves voor de dekking van dit tekort? Lang vóór de monetaire maatregelen een begin van uitwerking tonen, zou het kunnen zijn, dat de Regering komt te staan voor de keuze tussen het handhaven van een deel van de goud- en deviezenvoorraad en het handhaven van de liberalisatie. Een zeer pijnlijke keuze, maar geen moeilijke keuze. Het zou niet gerechtvaardigd zijn, deze keuze op de lange baan te schuiven. Indien de „deus ex machina” zijn opwachting niet spoedig maakt, zal de weg terug moeten worden ingeslagen, een weg die zowel naar Brussel als naar Parijs leidt.

's-Gravenhage.

A. A. VAN AMERINGEN.

Levensverzekering en inflatie

Men schrijft ons:

De ongeveer een half jaar geleden, naar aanleiding van een prae-advies van Prof. ten Doesschate voor de Vereniging voor de Staathuishoudkunde, in gang gezette discussie omtrent levensverzekeringen in koopkracht behoudende vorm, raakt de tweezijdige activiteit, die het levensverzekeringsbedrijf ontplooit. Enerzijds worden immers verzekeringsovereenkomsten afgesloten met het publiek en anderzijds worden de uit dien hoofde door de maatschappijen ontvangen gelden naar de vermogensmarkt geleid. Meer nog dan voorheen is in ruime kring duidelijk geworden, dat tussen de verzekeringsovereenkomsten en de beleggingen een onverbreekbaar verband bestaat. Het probleem van de koopkracht behoudende levensverzekering raakt evenzeer de verzekeringsovereenkomst als de belegging.

Men doet goed zich aanstonds te realiseren, dat, voordat het onderhavige probleem werd aangeroerd, een ander — en ten dele verwant — vraagstuk de belangstelling had, hetwelk in hoofdzaak de beleggingszijde van het levensverzekeringsbedrijf betrof. Nog niet lang geleden werd alom de wenselijkheid besproken — en het onderwerp is ook thans actueel —, dat de levensverzekeraars zich met hun beleggingen meer in de sfeer van het bedrijfsleven zouden begeven. Men zal zich herinneren, dat ook in de praktijk stappen in die richting werden ondernomen; men denke daarbij aan de kapitaalverstrekking aan de Participatie Maatschappij en rechtstreeks aan ondernemingen in de min of meer risicodragende vorm van leenkapitaal. Evenwel moet beseft worden, dat niet in de eerste plaats erkenning van een noodzaak om — in verband met gebreken dringende behoeften op de kapitaalmarkt — wijziging in het beleggingsbeleid te brengen in deze richting heeft geleid, maar vooral de op de markt zich voordoende aanvaardbare beleggingsmogelijkheden. De maatschappijen hebben daarmede wederom bevestigd, dat hun handelen op de beleggingsmarkt vooral wordt bepaald door datgene, wat zij met het oog op hun verantwoordelijkheid tegenover hun verzekerden aanvaardbaar achten en dat stellig niet hetgeen wellicht voor een bevredigende kapitaalvoorziening nodig zou zijn, de doorslag geeft bij hun beleggingskeuze.

Ongeacht de vraag, of men nu goed- of afkeurt, dat de maatschappijen bij hun beleggingsactiviteit dit aspect van het algemene belang, hetwelk in een goed functionerende kapitaalmarkt is gelegen, slechts dienen voor zover dat hun inziens strookt met datgene, wat zij tegenover de verzekerden op zich genomen hebben, heeft men er eenvoudig mee te rekenen, dat van het standpunt van de

behoefte van de kapitaalvoorziening gezien, het levensverzekeringsbedrijf onvoldoende kapitaal aanbiedt, dat bereid is de risico's van het participeren in het bedrijfsleven te dragen. Allereerst ziet men dan ook een zoeken naar middelen als garanties en transformaties, dus naar wijzigingen van de vraagzijde van de kapitaalmarkt, ten einde op deze wijze, rekening houdende met de beperkingen, die de maatschappijen zich bij het aanbod van het kapitaal opleggen, het deze instellingen mogelijk te maken meer in de vraag naar kapitaal voor het bedrijfsleven te voorzien.

Terwijl de resultaten van het zoeken naar nieuwe wegen nog niet zeer hoopgevend blijken te zijn, wordt het vraagstuk thans opnieuw en ditmaal vooral van de verzekeringsovereenkomst bezien. Er zijn verschillende suggesties gedaan om door gebruikmaking van verzekeringsovereenkomsten in koopkracht behoudende vorm, de maatschappijen bij de belegging van de middelen, die hen door die contracten zouden toevloeden, van de zojuist bedoelde beperkingen, die zij zichzelf opleggen, los te maken¹⁾. Ja, zij, die hier suggesties doen, zouden hen juist door de aanvaarding van de verzekeringsovereenkomsten in „units”, die aandeelhoudersbelang representeren, er tevens toe willen brengen de relatief nog weinig betreden sectoren der kapitaalmarkt meer tot hun beleggingsterrein te maken. Hiermede zouden dan dus zowel de verzekerden als de kapitaalvoorziening, met name die van aandelenkapitaal, zijn gediend.

Inmiddels zal men zich in levensverzekeringsovereenkomsten bij de beoordeling van de vraag, of nieuwe wegen moeten worden ingeslagen, zoals de ervaring leert, toch wel in hoofdzaak (moeten) laten leiden door de overweging, of zulks in het belang van de verzekerden geboden is. Dat de eventuele nieuwe bedrijvigheid er toe zou leiden, dat men ook de aandelenkapitaalvoorziening dient, zal toch in de overwegingen der maatschappijen wel als een bijkomende factor worden beschouwd. Verzekeringsovereenkomsten in „units” zullen slechts dan worden afgesloten, wanneer het verzekeringsovereenkomstbedrijf het gevoelen is toegedaan deze nieuwe verzorging voor haar verzekerden te moeten gaan entameren.

Een reeks van vragen rijst in dit verband. De meest essentiële is wel wat de verzekerden in de allereerste plaats van de levensverzekeringsovereenkomst verwachten. In het kort gezegd: dekking van overlijdensrisico en het realiseren van dat deel van de toekomstverzorging, hetwelk men aan

¹⁾ Prof. Dr J. F. ten Doesschate: „Institutionele beleggers en risicodragend kapitaal”. „Verenigde Verzekeringpers”, 24 November 1950; Prof. Mr J. G. Koopmans: „Een verstopte bron van risicodragend kapitaal?”. Economisch-Statistische Berichten van 22 November 1950.

de levensverzekeringmaatschappij toevertrouwt. Aan deze verwachtingen heeft het bedrijf gedurende vele jaren voldaan en wel op een zodanig bevestigende wijze, dat het getal dergenen, die individueel of in collectief verband een kleiner of groter deel van hun toekomstverzorging via dit bedrijf wensten te verwezenlijken, hand over hand toenam. Inventiviteit en propaganda hebben deze ontwikkeling krachtig gesteund.

Nu hebben de huidige omstandigheden er helaas toe geleid, dat er een zeker gebrek aan vertrouwen ontstaan is in het voldoende koopkrachtvast blijven van de reken-eenheid, waarin de contracten luiden. Dit brengt mede, dat steeds meer verzekerden vrezin in dit opzicht in hun toekomstverwachtingen teleurgesteld te zullen worden.

Deze situatie stelt ons nu voor de vraag, of het op de weg van het levensverzekeringsbedrijf ligt, een eigen, een speciale oplossing voor de gerezen moeilijkheid, die de gehele vermogenssfeer raakt, te bieden. A priori zou men geneigd zijn het antwoord hierop ontkennend te doen luiden, omdat de waardevastheid van het geld niet het levensverzekeringsbedrijf alleen, maar het gehele netwerk der vermogensrelaties in onze samenleving regardeert. Van het totaal aan vermogenstitels in handen van de uiteindelijke vermogensbezitters, in 1947 ongeveer f 65 mrd belopende, was ongeveer f 25 mrd belichaamd in geld of geldvorderingen, waarvan ongeveer f 2,7 mrd in contracten van levensverzekeringmaatschappijen²⁾. Er is bij deze verhoudingen geen enkele reden om juist aan de levensverzekeraars een bijzondere taak ten aanzien van het behoud van de waardevastheid van door hen uitgegeven schuldbekentenissen toe te kennen. De waardevastheid van het geld is in de eerste plaats een zaak van collectieve, van overheidsverantwoordelijkheid, die met name de verantwoordelijkheid der monetaire autoriteiten in geding brengt.

Nu zou men zich inmiddels toch de vraag kunnen stellen, of de beperking, die de levensverzekeringmaatschappijen zich opleggen door uitsluitend polissen af te sluiten, die guldensvorderingen representeren, moet worden gehandhaafd. Onze samenleving kent immers als vermogenstitels naast de schuldvordering de participatie, belichaamd in aandelen van vennootschappen en tenslotte de eigendomstitel. Ware het inderdaad niet denkbaar, dat polissen zouden kunnen worden geschapen, waarbij een binding aan aandelenbezit zou plaatsvinden, zodat de verzekerde in feite participeert in een aandelenportefeuille? Participatiepolissen zouden wij deze contracten verder willen noemen. Op deze wijze zou bereikt worden; dat de verzekerde toegang wordt verleend tot het eiland van relatieve waardevastheid, dat het aandelenbezit in de volkshuishouding uitmaakt. Hiertegenover loopt de houder van de participatiepolis dan de risico's, die de aandeelhouder loopt, alsmede die van de juiste beleggingskeuze der levensverzekeringmaatschappij.

Zo men nu van mening mocht zijn, dat een dergelijk participatiecontract inderdaad door de verzekeraar zou dienen te worden geïntroduceerd, dan dient men zich aanstonds duidelijk voor ogen te stellen, dat het op zijn best kan gaan om een vraagstuk van minder koopkracht-onvastheid, niet om uitsluiting van dit risico. Gaat men de nieuwe paden betreden, dan kunnen wij nu al op grond van hetgeen wij reeds hebben ervaren over de relatieve waardevastheid van het aandeel in de tijd met recht stellen, dat niet meer te bereiken valt dan de creatie van een polis, die waarschijnlijk beter tegen geldontwaarding bestand is dan het bestaande levensverzekeringscontract, maar waardoor de verzekerde toch allerminst van zijn zorg over de waardevastheid in de tijd bij zijn toekomstverzorging zal zijn bevrijd. Het artikel van Prof. Glasz in „Economisch-Statistische Berichten” van 6 December 1950 toont, hoewel

daarin niet ontkend wordt, dat belegging in aandelen voordelen boven belegging in schuldvorderingen kan bieden, toch wel duidelijk de betrekkelijkheid — als gevolg van fiscale en verdere institutionele factoren — van het van ouds aan aandelen toegekende „Sachwert”-karakter aan.

Ziet men in, dat het op zijn hoogst zal kunnen gaan om een gedeeltelijk ontgaan van de nadelen, die de geldontwaarding voor de toekomstverzorging meebrengt, dan kan de actualiteit van het probleem worden beschouwd.

Men kan zich, indien men de introductie van de nieuwe polis bepleit, niet losmaken van de omstandigheid, dat men de suggesties doet in een tijd, waarin wantrouwen in de waardevastheid van het geld bestaat, ja, dat de voorstellen juist hierdoor worden geïnspireerd. De nieuwe mogelijkheden zouden niet in een rustige tijd, vrij van spanningen en onzekerheden omtrent het verloop der geldwaarde, door de maatschappijen aan het publiek ter overweging worden voorgelegd. De keuze tussen de guldenspolis of de participatiepolis zou door de verzekerden worden getroffen in een tijd, waarin vele verhoudingen onzeker zijn en twijfel bestaat aan de toekomstige welvaart van ons land. Dr. Holtrop heeft de stemming van velen zeer goed weergegeven in zijn recent prae-advies voor de Nederlandse Maatschappij voor Nijverheid en Handel. Reeds deze omstandigheden nopen, naar het ons wil voorkomen, de maatschappijen tot grote reserve. Licht het op de weg der levensverzekeraars, die ingesteld zijn op het wel overwegen en verantwoord aangaan van contracten, waarin na zorgvuldige voorbereiding toekomstverzorgingsschema's worden belichaamd, in een tijd, waarin het wantrouwen in het geld bezonnen handelen in hoge mate belemmert, met een grootscheeps experiment van de meer koopkrachtvaste polis te beginnen? Dit zou tevens een revolutionaire verandering van hun steeds positief ingestelde houding ten opzichte van het vraagstuk van de waardevastheid van het geld in de tijd betekenen, een verandering, die niet zou nalaten de diepste indruk te maken op de vele honderduizenden, die met het bedrijf in relatie staan en op de „faits et gestes” hiervan nauwkeurig acht geven.

Nu kan men zich in theorie voorstellen, dat de maatschappijen, om niet een te grote stroom te ontketenen, het afsluiten van participatiepolissen alleen maar voor nieuwe verzekerden mogelijk zouden maken. Dit zou betekenen, dat zij de conversie van bestaande guldenspolissen in participatiepolissen zouden weigeren, anders gezegd, haar guldenscontracten, die in milliarden lopen, in een tijd, waarin de verzekerden bevangen zouden zijn door een twijfel, die de levensverzekeringmaatschappijen door het sluiten van de nieuwe contracten zelfs zouden rechtvaardigen, de toegang tot het eiland der relatieve waardevastheid zouden ontzeggen! Dit is niet goed denkbaar.

Nog onaanvaardbaarder wordt de situatie wanneer bestaande guldenscontracten zouden kunnen worden geconverteerd. Dit zou betekenen, dat de maatschappijen in snel tempo beleggingen in schuldvorderingen zouden moeten omzetten in aandelen of participaties in ondernemingen. Welke omvang deze transacties zouden aannemen, is natuurlijk niet te voorzien, maar indien men zich realiseert, dat het totaal der beleggingen in guldensvorderingen thans f 3 mrd overschrijdt is het toch wel te verwachten, dat deze omzettingen van een dergelijke importantie zullen worden, dat een flinke depreciatie der guldensbeleggingen en een wellicht spectaculaire appreciatie van aandelen is te verwachten. Men verlieze hierbij niet uit het oog, dat de totale waarde van het gehele aandelenbezit in Nederland, courante en incurante aandelen tezamen, in 1947 niet meer dan f 5,8 mrd beliep, hetwelk niet meer dan ongeveer een tiende van het totale bezit aan vermogenswaarden in Nederland betekent. Om

²⁾ Het nationale vermogen van Nederland en zijn verdeling, eind 1947. Statistische en econometrische onderzoekingen”, Maart 1949.

nog eens het beeld van het eiland der relatieve waarde- vastheid te gebruiken; zij die polishouders hierheen willen overbrengen, vergeten, dat het eiland zeer spoedig over- bevolkt zou zijn en dat daar niet voor enigszins redelijke prijzen onderdak zal zijn te vinden. Een vergelijking van de verzekerden met „displaced persons” ware welhaast geoorloofd!

De conclusie, waartoe de huidige situatie ons leidt, kan wel geen andere zijn, dan dat het levensverzekerings- bedrijf niet kan gaan vissen op het getij van het wantrouwen in de geldeenheden, hoe mooie constructies ook kunnen worden bedacht. Deze zien bovendien voorbij aan de om- vang, die deze bedrijfstak heeft gekregen, waardoor deze zich niet kan aandienen als een uitwijkplaats voor hen, die het risico van de waardedaling van het geld ten dele willen ontgaan door een andere beleggingskeuze. Het is denkbaar, dat ook verzekeringstechnische bezwaren in het geding kunnen worden gebracht en men zich ook kan afvragen, of het acquisitie-apparaat van het bedrijf, waardoor het zijn contacten met de samenleving onder- houdt, wel in staat is om in een zo ingrijpende aangelegen- heid van voorlichting te dienen en aanvaardbare wegen te bewandelen. De cardinale belemmeringen voor de ten- uitvoerlegging der voorstellen liggen evenwel in de econo- mische en de sociale sfeer.

Men doet vooral goed in te zien, dat hetgeen thans door de voorstellen in discussie komt, niet meer omvat dan een beperkt aspect van het grote en in zijn toekomstige oplossing nog volkomen ondoorzichtige vraagstuk van de aanspraken op toekomstig nationaal inkomen en ver- mogen. De volkshuishouding kan in feite voor de toekomst zorgen door reële kapitaalvorming; hierdoor zal de pro- ductiviteit van hen, die in later jaren het productieproces zullen uitvoeren, worden verhoogd. In de volkshuishouding worden evenwel ook *aanspraken* op toekomstig nationaal inkomen en vermogen gegeven; deze aanspraken zijn, zoals we reeds zagen, belichaamd in eigendomstitels, participatiebewijzen en schuldstitels. Onder deze laatste categorie vallen ook de levensverzekerings- en pensioen- aanspraken. De werkenden der toekomst staan nu voor de taak deze verschillende claims door het afstaan van een deel van het nationaal product, dat zij tot stand brengen, te honoreren. Zij zullen hiertoe des te gemakkelijker in staat zijn, al naar mate ook inderdaad de kapitaalgoederen- voorraad, die van de vroegere werkende generatie is over- genomen, meer omvangrijk is. Is er tussen de omvang der aanspraken en de omvang dezer kapitaalgoederenvoorraad niet een enigszins bevredigende verhouding, doordat aan- spraken in een te grote omvang zijn verleend, dan zou deze omstandigheid, om uit de openingsrede van Minister Lieftinck op het 13de Internationale Actuariële Congres te citeren, „het nageslacht, wil het zijn eigen consumptie en investeringsmogelijkheden niet te zeer beperkt zien, kunnen dwingen een compromis te zoeken tussen de belangen der werkenden en de aanspraken der nietwerken- den. Dat het voor een dergelijk probleem zal komen te staan, is geenszins ondenkbaar; integendeel de gemakke- lijkheid, waarmede aanspraken ten aanzien van toekomst- verzorging thans worden gecreëerd, maakt het meer en meer waarschijnlijk, dat men in de toekomst de verdeling van het nationaal product tussen de werkenden en hen, die aanspraken hebben uit hoofde van een bezit aan vermogenstitels — waaronder contracten van levens- en pensioenverzekering een steeds belangrijker plaats gaan innemen — onder ogen zal moeten zien. Anders gezegd: er kan te zijner tijd een „vermogenstitelinflatie” blijken, die mede het gevolg is van de omstandigheid, dat er niet een voortdurende confrontatie heeft plaatsgevonden tussen de reële kapitaalvorming en de vestiging van toekomst-

aanspraken”. Zo zal het nageslacht eventueel voor de moeilijke taak staan in deze materie orde te schep- pen. Blijkt nu, dat er, *bovendien* ook nog een waarde- daling van het geld heeft plaatsgevonden in de loop der tijden — een probleem dat al evenmin erg onreëel aandoet —, waardoor in het bijzonder houders van schuldvorderingen gedupeerd zouden zijn, dan wordt daardoor de zaak technisch moeilijker. *De oplossing wordt daardoor evenwel niet in een bepaalde richting gedwongen.* Bij de toepassing van het „suum cuique tribuere” ten aan- zien van de verschillende categorieën vermogenstitels, zal men immers ook rekening kunnen houden met de mate, waarin de „geldinflatie” houders van schuldvorderingen dupeert. De toekomstige generatie zal de consequenties van de „vermogenstitelinflatie” en die van de „geldin- flatie” beide voor de vermogenstitelbezitters hebben te bezien en wij kunnen ons thans nog geen voorstelling vormen van de normen, die dan zullen gelden. Het is denk- baar, dat bepaalde categorieën in een relatief gunstige positie zullen verkeren; daarvoor behoeft helemaal niet doorslaggevend te zijn of hun aanspraken al dan niet formeel de vorm van een geldvordering hebben. Het meest „inflatiehard” zullen die vermogenstitels blijken te zijn, die er kortweg gezegd het beste afkomen. Reeds hetgeen wij in onze tijd zien, kan ons het een en ander hieromtrent leren. Zo ziet men, dat bepaalde „zachte”, immers in geldvorderingen belichaamde, pensioenaanspraken, zowel die van overheidsdienaren als die van werknemers in be- paalde bedrijven, in verband met de gedaalde koopkracht van het geld „aufgewertet” worden, terwijl de verpachters, huiseigenaren en aandeelhouders, houders van formeel „harde” vermogenstitels, in een betrekkelijk ongunstige positie verkeren, waar het de verdeling van het nationaal product betreft. Hoe deze verhoudingen zich in de toe- komst zullen ontwikkelen, is niet te voorzien; ook dan zullen de politieke machtsverhoudingen waarschijnlijk een niet geringe rol spelen!

Het is in het licht van dergelijke bespiegelingen eigenlijk de vraag, of het zich willen secureren van een warm plekje bij de toekomstige vermogensverhoudingen door het af- sluiten van levensverzekeringen in meer koopkrachtvaste „units” zoveel zin heeft. Onder normale omstandigheden kan men hiertegen evenwel moeilijk principiële bezwaren inbrengen, gegeven de omstandigheid, dat nu eenmaal de samenleving vermogenstitels van uiteenlopend karakter en risico kent. Men kan de verzekerde, die alsdan een gedeeltelijke guldens- en gedeeltelijke participatiepolis wenst „the benefit of the doubt” gunnen! Onder de mo- mentele verhoudingen zou inmiddels een dergelijke acti- viteit, zoals wij reeds in het licht stelden, welhaast onaan- vaardbaar zijn. Ten aanzien van de problemen van de ont- wikkeling van de geldwaarde en van het monetair even- wicht is de westerse wereld „facing a difficult and dangerous era of transition”. Het oplossen van de problemen, die hier bestaan, is, om dit blad te citeren, „als een zeer essentiële doelstelling een zaak van collectieve verantwoordelijk- heid”³⁾. Dit wordt helaas nog veel te weinig ingezien. Een dergelijk besef van collectieve verantwoordelijkheid moet inmiddels ook nog goedgeeds gewekt worden ten aanzien van de noodzaak van het evenwicht tussen datgene, wat wij voor de toekomst in feite doen en de aanspraken, die wij voor de toekomst toekennen; ook het gevaar van de vermogenstitelinflatie moet daarbij nog tot de breinen doordringen. Op de positieve aanpak van deze problemen zal onze energie gericht moeten zijn; te grote vindingrijkheid bij het zoeken van partiële op- lossingen door het gaan van eigen wegen, zonder conceptie voor de opbouw van het geheel, kan slechts schaden.

³⁾ „Grenzen van monetair beleid” in Economisch-Statistische Berichten van 16 Mei 1951.

De Belgische vakbeweging en het loonvraagstuk

De recente verwickelingen op internationaal gebied en de daarmee gepaard gaande economische consequenties hebben ook in België eens te meer het prijs- en loonvraagstuk in het brandpunt der belangstelling geplaatst.

Daar de houding der vakbeweging in dit verband een zeer bepalende faktor is, willen wij in dit artikel nagaan hoe deze sinds midden 1950 is geëvolueerd.

Van Juli 1950 af werd aanpassing der lonen geëist door de socialistische vakbeweging, die op samenroeping van een nationale bijeenkomst van vertegenwoordigers der Regering, werkgevers en werknemers aandrang. Deze eis grondde de vakbeweging op het feit, dat in sommige industrieën de lonen nog niet het indexcijfer 375 hadden bereikt, terwijl het gemiddelde peil van het indexcijfer der kleinhandelsprijzen zich rond dit cijfer scheen te stabiliseren.

De Buitengewone Algemene Paritaire Raad, die ingevolge deze stellingneming herhaalde malen bijeenkwam, kon dit standpunt niet helemaal door de werkgevers doen aanvaarden en liep uit op een kompromis-oplossing.

Op 4 September 1950 werd dan op loongebied volgende regeling getroffen: het werd de paritaire commissies aangeraden het minimumloon van de mannelijke arbeider van 21 jaar op 15 fr. per uur te bepalen (te voren een wettelijk minimumloon van 13,50 fr.) en op 16 fr. voor de industrieën, waar de economische bedrijvigheid dit zou toelaten. Algemeen werd aangenomen, dat de vaststelling van deze minima in geen enkele onderneming een algemene loonsverhoging mocht medebrengen. Daarnaast werd van regeringswege verbetering der sociale voordelen beloofd: verhoging der ouderdoms- en mijnwerkerspensioenen, volledige vergoeding der arbeidsongevallen, verhoging van de kinderbijslag voor zekere categorieën enz.

Was daardoor het ongeduld der vakbeweging enigszins geluwd, weldra zouden nieuwe spanningen optreden ingevolge de prijsevolutie.

Onder invloed van diverse omstandigheden — stijging der internationale prijzen, langdurige havenstaking te Antwerpen, hamsterwoede van het publiek en daarmee gepaard gaande spekulatieve verrichtingen — was het indexcijfer der kleinhandelsprijzen vrij bruusk de hoogte ingegaan (in Juli 368, in September 391, in Oktober 394).

Een tweede ronde in het prijs- en loonvraagstuk trad in toen door de vakbeweging een nieuwe, ditmaal algemene, loonsverhoging van 5 pCt werd geëist, waarop de industriële kringen, zich zeer goed bewust welke gevaren in de ongebreidelde spekulatiezucht waren verscholen, een prijs-baissekampagne voorstelden.

Tijdens een bijeenkomst, op 23 Oktober gehouden door vertegenwoordigers van Regering en bedrijfsleven, ging het Verbond der Belgische Nijverheden de verbintenis aan om een onmiddellijke prijsvermindering van ten minste 5 pCt over de gefabriceerde nijverheidsprodukten, die sedert 1 Juli 1950 een verhoging hebben ondergaan, door te voeren, terwijl de verdelingsorganismen hun instemming betuigden om deze daling toe te passen op de kleinhandelsprijzen.

Anderzijds nam de Regering op zich een gelijkwaardige daling te verzekeren in de voedingssector door de landbouwprijzen te beïnvloeden.

Verder werd toen bepaald, dat, indien op 20 December de bedoelde aktie was gelukt, de werkgevers voor de voorbije maanden een compensatiepremie zouden betalen in de nijverheden of ondernemingen, waar de lonen niet verhoogd waren sinds 1 Oktober, waarbij de aanpassingen, gebeurd ingevolge het akkoord van 4 September 1950, niet als een loonsverhoging werden aangezien.

De vakbeweging stemde met deze aktie in, omdat dit

tenslotte neerkwam op een politiek, die zijzelf steeds heeft aangeprezen; in de jaren vlak na de bevrijding werd immers in de syndikale kringen voortdurend aangedrongen op een revalorisatie van de koopkracht der lonen, niet door een nominale loonsverhoging, maar door prijsdaling.

Het interessante experiment, dat in Oktober werd ingezet, is echter niet volkomen geslaagd. Wel is waar daalde het indexcijfer in de volgende maanden (in December 1950: 383), maar dit werd door de vakbonden onvoldoende geacht en aan het ontbreken van een bevestigende prijs-politiek der Regering geweten. De Regering had wel de invoer van bepaalde produkten, waaraan een tekort was, fel opgedreven en anderzijds de overdrachtstaks voor andere produkten sterk verlaagd, maar zij kon geen vrijwillige prijsdaling in de kleinhandel bekomen. Sommige kleinhandelsektoren, als bijvoorbeeld de vleeshandel, toonden zich daarbij zo weerbarstig, dat maximum-verkooopprijzen werden ingevoerd.

Efficiënte kontrôle op de uitvoering dezer besluiten was echter onmogelijk. Het vrijwillige baisse-experiment is daardoor geen sukses geworden, hoewel het toch deze verdienste heeft gehad, dat de spekulatieve haussetendentie werd gekortwiek.

Toen einde December de vertegenwoordigers van werkgevers en werknemers daarop opnieuw bijeenkwamen, werd besloten een compensatiepremie voor de voorbije drie maanden aan de loontrekkenden toe te kennen; voor de toekomst werd aan de diverse paritaire commissies, op aandringen der vakbeweging, aangeraden kollektieve overeenkomsten af te sluiten, waarbij de lonen aan het indexcijfer der kleinhandelsprijzen zouden worden gekoppeld. Volgens de vakbeweging moest daarvoor het indexcijfer 375 als basisindexcijfer worden aanvaard.

De vakbeweging wilde immers vóór alles de koopkracht van het loon bewaren, wat door de koppeling van de lonen automatisch verzekerd werd, terwijl anderzijds een wilde koers tussen prijzen en lonen werd vermeden. Dit stelsel was reeds in sommige sektoren in voege — gas, elektriciteit, openbare diensten, metaalindustrie — maar werd ingevolge het akkoord van 28 December veralgemeend.

De bepalingen van deze overeenkomsten zijn te gediversifieerd, opdat wij er zouden kunnen aan denken deze te ontleden. Stippen wij enkel aan, dat de meesten een aanpassing der lonen voorzien, wanneer het gemiddeld indexcijfer der kleinhandelsprijzen voor de laatste drie maanden tussen 390—400 is gelegen.

Men mocht hopen — en in vakbondskringen werd dit ook verwacht —, dat het prijs- en loonvraagstuk door deze regeling, tijdelijk althans, van de baan was en een zekere stabilisatieperiode was ingetreden.

Niets is minder waar. Van Januari af begint het indexcijfer immers terug te stijgen, om in Februari 393 en in Maart 410 te bereiken. Vooral de prijzen der textielprodukten, zeep en sommige voedingswaren waren daarbij de hoogte ingegaan.

Opnieuw stelde de vakbeweging het vraagstuk der lonen. De kristelijke vakorganisatie was van mening, dat een aanpassing van de loonovereenkomsten moest gebeuren, in die zin, dat de lonen moesten gekoppeld niet aan een driemaandelijks gemiddelde, maar aan een maandelijks indexcijfer.

De socialistische vakcentrale nam dezelfde stelling in en eiste een verhoging van het minimumloon tot 17,60 fr..

Beiden stonden in min of meerdere mate een grotere tussenkomst der Regering op prijsgebied en een versterking der economische kontrôle voor. Weldra werd „5 pCt loonsverhoging op 1 April” de algemene slogan, waar rond de georganiseerde arbeiders werden verzameld.

Aan hun kant verwierpen de werkgevers de arbeiders-eisen, zich beroepend op de noodzakelijkheid de gesloten overeenkomsten te eerbiedigen. Tegen deze argumentatie voerden de vakorganisaties aan, dat zij de overeenkomsten niet wilden verbreken, maar enkel de versoepeling er van wensten, daar een zeer bruiske verhoging der levensduurte, bij instandhouding der bestaande formule, slechts na geruime tijd voor de arbeiders werd gekompenseerd.

Had men zich aan de van kracht zijnde regelingen gehouden, dan zouden bepaalde belangrijke nijverheids-sektoren slechts loonsverhoging ontvangen op 1 Mei of 1 Juni.

Toen het nu duidelijk werd, dat recht op staking werd aangestuurd, nam de heer Van den Daele, Minister van Arbeid, het initiatief om de paritaire kommissies van de basisindustrieën — mijnen, metaalindustrie, chemische industrie — bijeen te roepen, waar volgend voorstel door de betrokken werkgevers en werknemers werd aangenomen.

Er wordt aan de werknemers een onmiddellijke loonsverhoging van 5 pCt toegestaan op 15 April, wat de lonen met het indexcijfer 410 zal gelijkstellen; 2,5 pCt loonsverhoging zal worden toegekend telkens wanneer het indexcijfer, gebaseerd op een gemiddelde van twee maanden, met 10 punten wordt verhoogd. Daalt het indexcijfer met 10 punten, dan zal een gelijkwaardige loonsverlaging worden doorgevoerd.

Zo is de derde fase van deze prijs- en loonronde afgesloten. Of hiermede een definitieve regeling voor het bepalen der loonhoogte is bereikt valt o.i. te betwijfelen. Immers, het akkoord van 9 April geldt tegenwoordig en vrij gemakkelijk hun instemming betuigden, omdat het sektoren geldt, die van de huidige hoogconjunctuur genieten. In de minder begunstigde nijverheidsstakken zal de strijd wel harder zijn. Anderzijds is de vakbondseis van het koppelen der lonen aan een maandelijks gemiddelde niet ingewilligd en zal deze wellicht bij nieuwe spanning opnieuw opduiken.

Ten slotte wordt in sommige kringen de basis zelf van het stelsel, nl. het indexcijfer der kleinhandelsprijzen reeds als vervalst aangezien. Men beschuldigt de Regering er inderdaad van, dat zij enkel een prijsakkie voert tegen de produkten, die in het indexcijfer voorkomen.

Resumerend kunnen wij de houding der Belgische vakbeweging in het licht der recente gebeurtenissen als volgt omschrijven:

De vakbeweging blijft er van overtuigd, dat een prijsdaling het geschiktste middel is om de koopkracht der lonen te revaloriseren. Zij is er zich echter terdege van bewust, dat in de huidige conjunctuur de aanzienlijke stijging der wereldprijzen noodgedwongen in het indexcijfer der kleinhandelsprijzen zal worden weerspiegeld. Zij meent daarenboven, dat de prijspolitiek onbevredigend is. Vóór alles wil de vakbeweging daarom de koopkracht der lonen bevestigen, wat haars inziens het best kan geschieden door de lonen aan het indexcijfer te koppelen en wel in die mate, dat bruuske prijsbewegingen onmiddellijk door de lonen worden opgevangen. Ten slotte is de vakbeweging van oordeel, dat het gevaar, dat eventueel met deze formule verbonden is, kan bezworen worden door een doelmatige regeringsakkie op economisch gebied.

Brussel.

Dr R. COINTRE.

AANTEKENING

De grenzen van de sociale zekerheid

Minister Liefinck heeft tijdens de opening van het XIIIe Internationale Congres van Actuarissen een korte rede, in de Engelse taal gehouden. Het gedeelte van de rede, dat betrekking heeft op het in de titel vermelde onderwerp, geven wij in extenso weer.

Na de deelnemers aan het Congres verwelkomd te hebben en te hebben gewezen op de grote welvaartsproblemen van onze tijd vervolgde Minister Liefinck:

Als uiting van waardering voor het grote werk, dat dit Congres zich voorstelt te verrichten, moge ik proberen, in alle nederigheid tegenover zoveel „expert-knowledge”, een kleine bijdrage te leveren tot de gedachtenwisseling over het vraagstuk der toekomstverzorging, dat een zo centrale plaats inneemt in het leven van de landen, die zij representeert en dat in zo sterk toenemende mate zowel de particuliere instellingen als de publieke diensten, die zich hiervoor verantwoordelijk weten, bezig houdt.

Wanneer gij tijdens Uw verblijf in dit land gelegenheid mocht vinden, een bezoek te brengen aan de grote werken, die zijn uitgevoerd of nog in uitvoering zijn ter vergroting van het landbouwareaal door drooglegging van de voormalige Zuiderzee, zult U op de Afsluitdijk, die in de 20er jaren gebouwd werd om de nieuwe polders te beschermen, een gedenkteken passeren, waarop de woorden staan: „Een volk dat leeft bouwt aan zijn toekomst”. Ik zou deze inleidende spreuk gaarne van een commentaar voorzien.

De mogelijkheden, die een volk heeft om aan zijn toekomst te bouwen, zijn naar mijn mening gelegen enerzijds in de fysieke en spirituele vorming van de jonge generatie en anderzijds in het verschaffen aan deze jonge generatie van een materiële outillage, die haar dienstbaar zal zijn bij haar productie in de toekomst. In datgene, wat aan de jeugd aan fysieke, morele en intellectuele krachten kan worden meegegeven, liggen de mogelijkheden der toekomst wel in de eerste plaats besloten. Hoe gewichtig het ook is, dat „real capital” kan worden doorgegeven, de grootste mogelijkheden om rijkdommen over te dragen liggen toch stellig in de sfeer van het niet-materiële.

Wanneer ik thans verder Uw aandacht richt op enkele aspecten van die vraagstukken, die met de materiële toekomstverzorging verband houden, dan doe ik zulks met een nadrukkelijke erkenning van het primaat van de geestelijke en zedelijke toerusting van de enkeling.

Het welvaartspeil der toekomst van een volk hangt nauw samen met zijn bezit aan „real capital”; hieronder worden zowel de productiemiddelen verstaan, die geleidelijk in het productieproces worden verbruikt, als ook de consumptiegoederen van lange gebruiksduur, zoals woningen.

De mogelijkheden om door accumulatie van rijkdommen in het heden voor de toekomst te zorgen zijn in belangrijke mate beperkt tot datgene, wat een volk in staat en bereid is uit zijn lopend inkomen te besteden voor kapitaalgoederen en duurzame consumptiegoederen door zich onmiddellijke consumptie te ontzeggen, d.w.z. door zijn spaarcapaciteit en spaarzin. De welvaart, die wij momenteel genieten, is, voor een groot deel te danken aan de besparingen van onze ouders en voorouders en het mag wel eens gezegd worden hoeveel dank de huidige generatie verschuldigd is aan de besparingen van het voorgelacht en aan de toekomstvoorzieningen, die zij hebben getroffen. Dit legt een zware verantwoordelijkheid op ons om deze erfenis zo ongeschonden mogelijk door te geven, om de verlies, die door de oorlog geleden te zijn, goed te maken en als het kan nog iets toe te voegen aan datgene, wat wij ontvingen. Het feit, dat de technologische vooruitgang de arbeidsproductiviteit van het huidige geslacht potentieel enorm heeft verhoogd, opent daartoe mogelijkheden, waarvan de realisatie dient te worden nagestreefd. Het is ten zeerste te betreuren, dat de wereldomstandigheden van thans in vele landen condities hebben geschapen, die aan de spaarcapaciteit van velen en aan de spaarzin niet bevorderlijk zijn. Dit geldt vooral voor het individuele sparen. Het collectieve sparen staat er gelukkig gunstiger voor. De productie der levensverzekeringmaatschappijen en de premie-opbrengsten der sociale fondsen bijv. vertonen althans in dit land nog een voortdurende krachtige stijging.

Nu moet ik hier onmiddellijk aan toevoegen, dat het niet alleen de huidige wereldomstandigheden zijn, die tot mutaties in de besparingsvormen hebben geleid. Ten dele vloeien deze veranderingen voort uit invloeden op lange termijn, waardoor de huidige drang naar zekerheid een toenemend aantal mensen noopt om tot het sluiten van levens- en pensioenverzekeringen te besluiten. De Overheid gaat in verschillende landen de oudedagsverzorging van zijn dienaren beter regelen, er ontstaan bij een aantal bedrijven pensioenfonds, terwijl last but not least de levensverzekeringmaatschappijen door gebruik te maken van de overredende kracht, die uitgaat van de moderne publiciteitsmethoden, er in slagen om grote groepen van de bevolking te overtuigen van het nut en de doeltreffendheid van haar methode om voor de toekomst te zorgen.

Hiermede gepaard gaat een verschuiving in de wijze, waarop individuen of collectiviteiten bij de kapitaalvoorraad en daardoor bij de toekomstzorg betrokken zijn. De rechten op de kapitaalgoederenvoorraad zijn in onze huidige samenleving in een verscheidenheid van vermogensstitels belichaamd, die over de economische subjecten zijn verdeeld. Tegenover de kapitaalgoederen aan de actiefzijde van de balans van de volkshuishouding staan aan de passiefzijde de vermogensstitels, die aangeven op welke wijze de verschillende categorieën rechthebbenden bij de reële activa belang hebben. De „ouderwetse” vermogensbezitter beschouwt zijn kapitaal als een bezit, hetwelk hij waardeert naar de huidige waarde. Deze is bovendien aan schommelingen onderhevig, zodat over de toekomstige waarde onzekerheid bestaat. Aan de nieuwe vermogensstitels zijn voorstellingen verbonden van het pensioen, hetwelk men na vele jaren zal genieten of van een kapitaal, dat na een zekere tijd bij elkaar zal zijn gespaard, of dat bij overlijden tot uitkering zal komen.

Wij zien hier dus het merkwaardige verschijnsel, dat waardevoorstellungen met betrekking tot hetgeen de verzekerde in de toekomst ten deel zal vallen, gaan overheersen. Deze waarderingen zijn goeddeels los van de momentele waarde van zijn vermogenstitel, hetgeen medebrengt, dat dus ook voor hem de nauwe relatie is doorsneden, die tussen de waarde van de vermogenstitel en de waarde der kapitaalgoederen, waarop de vermogenstitel betrekking heeft, in wezen bestaat.

De gedachte van de verzorgde ouderdom voor iedereen is tijdens en na de tweede wereldoorlog de geesten meer en meer gaan beheersen. Allerwege blijkt de wil en de bereidheid om deze gedachte te concretiseren. En zo zien wij ook in Nederland een ware zondvloed van regelingen met betrekking tot de oudedagsverzorging via ondernemerspensionfondsen, bedrijfspensionfondsen en levensverzekeringmaatschappijen, waarbij meer en meer alle klassen van werknemers en een deel der zelfstandigen betrokken raken. Aanspraken op toekomstig nationaal vermogen en inkomen worden in ongekende omvang verleend.

Het besef van de collectieve verantwoordelijkheid voor dit massaal gebeuren groeit sterk. De Staat deelt meer en meer in deze verantwoordelijkheid; het is ondenkbaar geworden, dat hij zich zou kunnen distancieren van een zo gewichtig vraagstuk, dat de gehele bevolking aangaat. De omstandigheid, dat hij daarenboven in enige landen bij de wet zijn onderdanen verplicht tot aansluiting bij ouderdoms- en weduwenverzekeringen sluit het zich afzijdig houden van de consequenties van dit gebeuren praktisch uit.

Bij de zo zeer toegenomen omvang der toekomstverzorgingsregelingen komt ook het cardinale vraagstuk van de verdeling van de baten en lasten tussen de generaties noodzakelijkerwijze in discussie. Nu de toekomstverzorging meer en meer in contracten van oudedags- en weduwenpensioen wordt belichaamd, gaat thans de figuur overwègen, dat dezelfde generatie tijdens haar ouderdom *ontspaart*, hetgeen zij in de voorafgaande periode, vermeerderd met

rente, heeft opgebracht. Van de werkenden der toekomst wordt verwacht, dat zij deze claims van de gepensioneerden en de weduwen zullen honoreren, d.w.z. dat zij de ontsparingen, die het gevolg zijn van het pensioengenot van deze gepensioneerden, mogelijk zullen maken door zelf nieuwe spaardersgroepen te vormen. Wanneer nu aan deze werkende generatie der toekomst de materiële rijkdommen, de kapitaalgoederen, zijn overgedragen, die het haar mogelijk maken, de ontsparende niet-werkers de reële uitkering te verschaffen, waarop deze recht hebben, of, anders gezegd, wanneer een gelijkheid bestaat tussen de waarde der kapitaalgoederen en de waarde der vermogensstitels zoals deze door de pensioengerechtigden gehouden worden en die op deze kapitaalgoederen betrekking hebben, kan men zeggen, dat de generaties tot elkaar in een redelijke verhouding staan, waar het de verdeling der baten en lasten betreft. Zolang men inderdaad mag aannemen, dat voor datgene wat de niet-werkenden in de toekomst van de alsdan werkenden aan reële inkomensoverdracht zullen vergen, compensatie kan worden gegeven door de mogelijkheden tot productiviteitsverhoging door middel van overdracht van kapitaalgoederen, is er geen reden voor pessimisme ten aanzien van de mogelijkheden van de toekomstverzorging.

Het is inmiddels ten aanzien van deze mogelijkheden, dat ernstige twijfel is gerezen. Reeds voordat het onderhavige vraagstuk de huidige indrukwekkende orde van grootte had bereikt, is reeds het probleem van sparen en investeren in de economische wetenschap uitvoerig in discussie geweest. Lord Keynes en zijn volgelingen hebben er met grote nadruk op gewezen, dat zich zeer wel situaties kunnen voordoen, waarbij er in de volkshuishouding meer gespaard wordt dan er aan kapitaalgoederen te financieren valt. Hiermede ontstaat dan een situatie, waarbij deze besparingen niet rationeel zijn in die zin, dat zich alsdan geen kapitaalgoederen vormen, waarin de besparingen kunnen worden geïnvesteerd.

Integendeel, een dergelijk niet rationeel sparen leidt zelfs tot een teruglopen van de vraag naar consumptiegoederen en daardoor tot een vermindering van de *bereidheid* tot investeren. Nu is het denkbaar, dat dit bezwaar zich in grote omvang zou kunnen voordoen, indien de stroom van besparingen, als consequentie van de moderne pensioenregelingen, in omvang sterk zou toenemen. Dit besef nu heeft er toe geleid, dat al sedert geruime tijd door een aantal economen wordt voorgestaan met name voor die oudedagsverzekeringen, die door de Overheid worden gedragen, de heffing van premies achterwege te laten. Hiermede zou dan bereikt worden, dat de druk op het investeringsvolume, die het gevolg is van overmatig sparen, achterwege blijft, waarmede dan de mogelijkheden van de reële kapitaalsaccumulatie en daarmee die der toekomstverzorging zouden worden gediend. Datgene, wat dan nodig zou zijn om degenen, die ten aanzien van hun oudedagsvoorziening bij de Staat verzekerd zijn, te zijner tijd te voldoen, zou dan door belastingheffing kunnen worden ontleend aan het werkende geslacht van de toekomst, waarvan immers de draagkracht door de ongestoorde kapitaalvorming zou zijn gediend.

Naar het mij wil voorkomen past tegenover deze gedachtengang grote reserve. In de eerste plaats onderschat zij de omvang van de behoefte aan kapitaalgoederen, die nodig is om de welvaartsbronnen van de aarde, ook in de minder ontwikkelde landen en de landen met een snel toenemende bevolking tot volle ontplooiing te brengen. In de tweede plaats zien zij, die haar voorstaan, naar het mij wil voorkomen, deze fundamentele waarheid over het hoofd, dat de zekerheid, om door productie van kapitaalgoederen voor de toekomst te zorgen maar betrekkelijk is. De tijd immers is de onverbiddelijke criticus met betrekking tot hetgeen wij voor de toekomst hebben gedaan

door nieuwe kapitaalvorming. Veranderingen in de techniek en in de consumptiegewoonten, wijzigingen in de structuur van onze samenleving, kortom de dynamiek van het leven beïnvloeden de uiteindelijke uitkomsten van onze kapitaalsinvesteringen in hoge mate. Naast deze welhaast fundamentele onzekerheid omtrent de economische houdbaarheid van onze toekomstvoorziening spelen de internationale politieke verhoudingen een uiterst belangrijke rol vóór de instandhouding van de kapitaalsinvesteringen van een volk. Nederland heeft dit in het afgelopen decennium, smartelijk ervaren. Daartegenover staat, dat de verplichtingen, die het nageslacht moet aangaan, zeer concreet zijn. Aan de ouderdagsverzorging kleven nu eenmaal voorstellingen omtrent het welvaartspeil, dat de pensioentrekkers willen realiseren. Wij zouden het zo kunnen zeggen, dat, terwijl onzekerheid bestaat omtrent de mogelijkheden om door overdracht van kapitaalgoederen het nageslacht terzijde te staan, daartegenover de claims van de creditzijde van de nationale balans in volle omvang aan het nageslacht worden gepresenteerd. Wie zich dit realiseert moet wel tot het inzicht komen, dat de consequentie moet zijn, dat het doen van toezeggingen met betrekking tot de toekomst nadrukkelijk zorgvuldig moet worden overwogen en dat hij zich dient af te vragen, of het niet gevaarlijk is om maatregelen tot honorering der aanspraken naar de verre toekomst te verschuiven. Het achterwege laten van de heffing van staatsverzekeringspremies moge onder bepaalde omstandigheden verdedigbaar zijn — bijv. als de conjunctuur een diepe depressie vertoont — als een aanvaardbaar systeem van toekomstverzorging zouden wij dit toch bezwaarlijk kunnen erkennen. Het nastreven van een evenwicht tussen de aanspraken en de reële activa zal als doelstelling stellig niet mogen worden opgegeven. Immers, het ontbreken van een zodanig evenwicht doordat aanspraken in een te grote omvang zijn verleend, zou het nageslacht, wil het zijn eigen consumptie en investeringsmogelijkheden niet te zeer beperkt zien, kunnen dwingen een compromis te zoeken tussen de belangen der werkenden en de aanspraken der niet-werkenden. Dat het voor een dergelijk probleem zal komen te staan is slechts zinswants; integendeel de gemakkelijkerheid, waarmede aanspraken ten aanzien van toekomstverzorging thans worden gecreëerd, maakt het meer en meer waarschijnlijk, dat men in de toekomst de verdeling van het nationaal product tussen de werkenden en hen, die aanspraken hebben uit hoofde van een bezit aan vermogenstitels — waaronder contracten van levens- en pensioenverzekering een steeds belangrijker plaats gaan innemen — onder ogen zal moeten zien. Anders gezegd: er kan te zijner tijd een „vermogenstitelinflatie” blijken, die mede het gevolg is van de omstandigheid, dat er niet een voortdurende confrontatie heeft plaatsgevonden tussen de reële kapitaalvorming en de vestiging van toekomstige aanspraken.

Wanneer men dit vraagstuk beziet, moet men bovendien niet uit het oog verliezen, dat in vele landen de huidige generatie tot op zekere hoogte reeds schuldig staat tegenover het nageslacht uit hoofde van de omvang van de overheidsschuld. In deze landen overschrijdt het totaal bedrag der overheidsschuld de waarde van het overheidsactief in belangrijke mate, hetwelk overigens veelal een gevolg is van omstandigheden, die met het vraagstuk hetwelk ik vandaag met U behandel weinig of niets te maken hebben. Inmiddels brengt het bestaan van deze overheidsschuldstitels, die voor een belangrijk deel berusten bij de pensioenfondsen en de levensverzekeringmaatschappijen, mede, dat de toekomstige aanspraken moet honoreren zonder dat zij een adequate kapitaalsoutillage daartegenover ter beschikking heeft gekregen. Voor haar betekent de ongedekte staatsschuld wel, degelijk een last. Dit met nadruk vast te stellen kan zijn nut hebben tegen-

over die economen, die geneigd zijn het vraagstuk van de omvang van de staatsschuld en bagatelle te behandelen.

„Een volk dat leeft bouwt aan zijn toekomst”. Het was deze spreuk, die ik als uitgangspunt voor mijn uiteenzetting van heden had gekozen. Het heeft er wel eens de schijn van, dat de tegenwoordige generatie niet eens de omvang van toekomstverzorgingsschema's te bouwen dan om zich zelf af te vragen wat nodig is om hier werkelijke inhoud aan te geven. Als uiting van een tijdgeest, die de zekerheid sterk in het uiterlijke zoekt en als reactie op de vroegere verhoudingen, waarin de massa der werknemers voor de toekomst onvoldoende verzorgd was, is deze houding wellicht begrijpelijk.

Inmiddels hebben de economen, en zie ik het goed, ook de actuarissen de nadrukkelijke taak op dit stuk de voorlichting te geven, die tot grotere werkelijkheidszin leidt. Niet alleen wat de omvang, maar ook wat de inhoud dezer schema's betreft, een punt wat ik thans niet verder met U kan aanroeren, hebben wij tot taak er op bedacht te zijn, dat zij zich aanpassen aan hetgeen de creatieve mens is gegeven om door „parsimony and industry” met behulp van hetgeen hem aan materiële rijkdommen werd geschonken aan de toekomst te bouwen.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

De ruimte op de geldmarkt bleef ook gedurende de afgelopen week gehandhaafd. De marktdisconto's vertoonden een voor ruime markten karakteristieke staffeling; Julipapier noteerde $1\frac{1}{4}$ — $\frac{3}{8}$ pCt, Augustus $1\frac{3}{8}$ — $\frac{7}{16}$ pCt, September tot December $1\frac{7}{16}$ pCt en Januari tot April 1952 $1\frac{7}{16}$ — $\frac{1}{2}$ pCt. Call deed de gehele week 1 pCt.

Het Rijk deed wederom een aanzienlijk beroep op de circulatiebank. De Nederlandsche Bank vergrootte nl. in de week van 28 Mei tot 4 Juni haar schatkistpapierportefeuille met f 86 mln; hiervan diende echter f 15 mln voor aflossing van door haar aan het Rijk verleend voorschot (f 11 mln), resp. vorming van een creditsaldo in rekening courant (f 4 mln).

Nog steeds gaan op monetair gebied in ons land twee verschijnselen samen, nl. vermindering van de deviezenvoorraad en daling van de geldcirculatie. Thans voor April beschikbare gegevens kunnen dit illustreren. In deze maand daalde de geldcirculatie met f 81 mln, vrijwel geheel (nl. f 79 mln) ten gevolge van daling van de *girale* circulatie. De debiteuren bij banken anderzijds stegen waarschijnlijk met ca f 20 mln. Deze middelen dienden vnl. voor deviezenaankopen; per saldo daalde de deviezenvoorraad van de circulatiebank in April met ca f 140 mln. Deze onttrekkingen werden gefinancierd door aflopend schatkistpapier niet te verlengen. Zo daalde in April het totale bedrag der ten laste van het Rijk uitstaande schatkistpromessen met f 130 mln. Door dit proces — en niet door kastekorten op lopende rekening — kwam en komt de Schatkist in nood, uit welke nood zij telkenmale door De Nederlandsche Bank wordt gered.

De kapitaalmarkt.

Na jaren van relatief schrale uitkeringen komen de dividenden van de grote internationale fondsen thans op een voor hun vele aandeelhouders bevredigend niveau. Annoncerde de Koninklijke verleden week een dividend van 12 pCt (v.j. 9 pCt), thans kondigt ook Unilever een dividend van 12 pCt aan (v.j. 8,9 pCt). Het wachten is nu nog op het dividend Philips, van welke onderneming de aandeelhouders echter tevens met angst en beven afwachten,

of een eventuele emissie met bijgaande koersdruk hen op de hoofdsom niet méér zal doen verliezen, dan zij door een dividendverhoging in inkomen winnen.

Bij de huidige koers van 300 pCt voor Koninklijke, resp. 240 pCt voor Unilever renderen deze aandelen 4, resp. 5 pCt, zodat thans — in een economische haussetoestand — het rendement althans niet meer beneden dat op prima staatsfondsen blijft.

Koers per ultimo

	1946	1947	1948	1949	1950	8/5/51
Koninklijke olie	354	286	251	296	299	302
Unilever	247	282	277	245	220	241

Wanneer wij de koers dezer grondstoffenfondsen met die van enige jaren geleden vergelijken en rekening houden met de stijging der goederenprijzen, die inmiddels plaatsvond, dan blijken zij aan aandeelhouders tot dusverre qua hoofdsom geen behoud van koopkracht te hebben gebracht; door de huidige dividendverhoging bieden zij qua inkomen thans wel protectie tegen de rentestijging.

Op de obligatiemarkt trokken de koersen der staatsfondsen enigszins aan. Wat de 3—3½ pCt staffelling 1947 betreft, waren hierbij wederom internationale effectentransacties in het geding.

	1 Juni 1951	8 Juni 1951
Aand. indexcijfers.		
Algemeen	151,0	151,7
Industrie	215,8	217,1
Scheepvaart	166,1	166,2
Banken	123,1	122,7
Indon. aandelen	51,5	51,8

Aandelen.		
A.K.U.	174	176 ¹ / ₂
Philips	247	240 ³ / ₄
Unilever	232 ¹ / ₂	242 ¹ / ₂
H.A.L.	173	172 ³ / ₄
Amsterdam Rubber	117 ¹ / ₄	118 ¹ / ₄
H.V.A.	126	127 ¹ / ₂
Kon. Petroleum	299 ³ / ₄	301 ³ / ₄

Staatsobligaties.		
2½ pCt N.W.S.	72	74 ⁹ / ₁₀
3—3½ pCt 1947	89 ³ / ₈	90 ³ / ₁₆
3 pCt Invest. certif.	90 ³ / ₈	90 ³ / ₈
3½ pCt 1951	97	97 ¹ / ₁₆
3 pCt Dollarlening	99 ³ / ₁₆	99 ³ / ₄

J.C.B.

STATISTIEKEN

DE KOLENPOSITIE VAN NEDERLAND ¹⁾.

(in 1.000 kg)

Maand	Productie Limburgse mijnen	Productie per ondergrondse arbeider per dienst	Verzonden voor binnenlandse behoefte	Invoer
Maandgem. 1947	842.029	1,638	648.215	299.633
Maandgem. 1948	919.360	1,683	671.607	286.272
Maandgem. 1949	975.414	1,735	718.454	338.998
Maandgem. 1950	1.020.614	1,754	721.849	349.946
Januari 1951 ²⁾	1.077.623	1,767	753.329	260.740
Februari 1951 ²⁾	987.656	1,816	720.403	373.159
Maart 1951 ²⁾	1.116.454	1,810	809.130	499.704
April 1951 ²⁾	1.017.797		726.920	

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin van het „C.B.S.“.

²⁾ Voorlopige gegevens.
* betekent: gegevens niet beschikbaar.

INTERIM-PRIJSINDEXCIJFERS VAN HET GEZINSVERBRUIK IN NEDERLAND ¹⁾ ²⁾.

(1949 = 100)

	15 Febr. 1950	15 Mrt 1950	15 Juni 1950	15 Juli 1950	15 Aug. 1950	15 Sept. 1950	15 Oct. 1950	15 Nov. 1950	15 Dec. 1950	15 Jan. 1951	15 Febr. 1951	15 Mrt 1951 ²⁾	6 Apr. 1951 ²⁾
Totaal	107	107	108	108	109	111	113	113	113	113	115	117	122
Voedingsmiddelen	110	110	112	110	110	110	113	112	113	112	113	112	113
Kleding	108	108	109	111	112	118	121	122	124	128	137	143	146
Schoeisel	107	109	108	108	109	116	117	119	120	127	137	141	147
Reiniging	101	101	99	99	99	101	102	102	102	102	106	107	115
Woninginr. en huishraad	106	106	107	108	109	114	117	118	118	122	127	133	138
Over. groepen, incl. huur	104	104	105	106	106	110	110	110	111	107	108	109	113
Huur	100	100	100	100	100	100	100	100	100	115	115	115	115

¹⁾ Volgens huishoudrekeningen over 1949 van geschoolde arbeiders, voorlieden, lagere kantoorbedienden en ambtenaren, met in 1949 een bruto-weekloon van f 50 tot f 60 per week; met een gemiddelde gezinsgrootte van 4 en voorts wonende in de middelgrote en kleine steden van ons land.

²⁾ Prijzen waargenomen in de gemeenten Groningen, Enschede, Arnhem, Utrecht, Zaandam, Tilburg, Dongen, Eindhoven en Heerlen.

³⁾ Voorlopige gegevens.

DE NEDERLANDSCHE BANK.

(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en muntmateriaal	Vorderingen en geldwaardige papieren, luttelende in buitenlandse geldsoorten	Buitenlandse betaal-middelen	Vorderingen in guldens, voortvloeiende uit betalings-accorden		Voorschotten in rekening in courant
				Saldi in rekening courant	Andere saldi van niet-ingezetenen	
7 Mei '51	1.193.992	778.536	2.382	248.561	155.097	
15 Mei '51	1.193.897	740.169	2.439	226.988	156.757	
21 Mei '51	1.193.626	729.162	2.000	227.299	154.183	
28 Mei '51	1.193.651	755.781	2.100	230.328	159.808	
4 Juni '51	1.193.719	780.755	1.361	210.977	184.846	
11 Juni '51	1.193.923	808.067	1.653	209.437	174.577	

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldi in rekening courant				
		Totaal	's Rijks Schatkist	's Rijks Schatkist bijzondere rekening	Saldi voortvloeiende uit betalings-accorden	Andere saldi van niet-ingezetenen
7 Mei '51	2.739.732	2.140.080	19.231	1.427.544	406.908	108.314
15 Mei '51	2.705.918	2.050.451	—	1.469.589	304.360	110.068
21 Mei '51	2.673.799	2.076.877	—	1.469.589	334.470	109.811
28 Mei '51	2.709.270	2.125.958	—	1.469.588	368.507	109.847
4 Juni '51	2.749.749	2.189.373	3.928	1.469.588	401.628	109.801
11 Juni '51	2.697.656	2.243.253	4.669	1.507.907	413.403	111.145

NATIONALE BANK VAN BELGIË

(Voornaamste posten in millioenen francs).

Data	Goudvoorraad	Teged op het buitenland	Accoord Europese Betalingsunie	Vorderingen o. h. buitenl. i. v. m. betalingsacc.	Handelspapier op België en overheidseffecten	Voorschotten op overheidseffecten
19 Apr. 1951	30.563	265	836	8.774	12.672	477
26 Apr. 1951	30.462	409	735	9.273	12.605	621
2 Mei 1951	30.505	373	735	9.732	14.386	497
9 Mei 1951	30.505	296	735	10.104	13.820	274
17 Mei 1951	29.949	674	735	9.698	12.345	354
24 Mei 1951	29.949	232	735	10.050	12.163	367

Data	Deel- en pasmunt	Totaal activa	Bankbiljetten in omloop	Rekening courant saldi		Totaal
				Schatkist	Verbinden t.o. het buitenl. i. v. m. betalingsaccorden	
19 Apr. 1951	369	93.280	84.976	21	1.468	4.717
26 Apr. 1951	363	93.845	85.138	54	1.528	5.037
2 Mei 1951	299	95.951	86.705	125	1.740	5.432
9 Mei 1951	271	95.436	86.278	149	1.725	5.332
17 Mei 1951	284	93.567	85.467	146	1.525	4.943
24 Mei 1951	274	93.311	85.233	144	1.658	4.844

RECENTE ECONOMISCHE PUBLICATIES

- Het „kleine-boerenvraagstuk” op de zandgronden.* Een economisch-sociografisch onderzoek van het Landbouw-Economisch Instituut. Samengesteld onder leiding van Dr Ir A. Maris, C. D. Scheer, ec. drs, Dr M. A. J. Visser. Van Gorcum & Comp. N.V., Assen 1951, 254 blz., f 9,75 geb.
- Inleiding tot de algemene assurantië kennis,* door H. van Barneveld. Een algemene inleiding tot alle takken van het verzekeringsbedrijf. Mart. Nijhoff, 's Gravenhage 1951, 446 blz., f 17,50 geb.
- Arbeid en eigendom,* publ. no 2 van het Nederlands Gesprek Centrum, 1951, 46 blz., f 1,50.
- Ontstaan en ontwikkeling van de spanning tussen lonen en prijzen,* door Dr G. van der Wal. Publ. van de Sociaal-Economische Raad, 1951, f 1,25.
- Het essentiële van de leidersfunctie.* Rede uitgesproken bij de openlijke aanvaarding van het ambt van hoogleraar in de bedrijfshuishoudkunde aan de Universiteit van Amsterdam op 16 April 1951, door Dr J. F. Haccoü. H. E. Stenfert Kroese N.V., Leiden 1951, 23 blz., f 1,50.
- Statistisch vademecum,* door H. Ferro. Een verzameling tabellen en hulptafels ten dienste van hen, die regelmatig wiskundig-statistische berekeningen moeten uitvoeren. Stenfert Kroese, Leiden 1951, 196 blz., f 7,25 geb.
- Schaduw van het modernisme,* door Prof. Dr F. J. H. M. van der Ven. Beschouwingen over de hedendaagse sociale politiek. Paul Brand, Bussum 1951, 157 blz., f 6,90 geb.
- Ziekenhuizen, psychiatrische inrichtingen, sanatoria, tehuizen. Organisatie en administratie,* door J. A. Valk. Een juist economisch beheer van ziekeninrichtingen is een zaak van nationaal belang. Schrijver wekt hiervoor belangstelling en geeft richtlijnen voor administratief en economisch beheer. Ned. Uitg. Mij, Leiden 1951, 338 blz., f 12,75 geb.
- Cultuur en defensie,* door Prof. Dr Fred. L. Polak. Overdruk van een viertal artikelen, geplaatst in de Nieuwe Rotterdamse Courant van 5, 6, 7 en 9 April 1951. Stenfert Kroese, Leiden 1951, 20 blz., f 1,50.
- Leidraad voor de Vermogensbelasting 1951 en Inkomstenbelasting 1950; Effectenkoerslijst.* Uitg. J. H. de Bussy, Amsterdam, f 1,60.
- Financieringsproblemen in de scheepsbouw- en machine-industrie,* door Dr A..C. M. van Keep, Economisch-Sociologisch Instituut, Tilburg 1951, 46 blz., f 1,25.
- The instability of a dependent economy;* door C. G. T. Simkin. Oxford University Press 1951, 208 blz., f 11,35.
- Monetary problems of an export economy,* door H. G. Wallich. Harvard University Press 1951, 358 blz., f 19,85.
- Defence without inflation,* door A. G. Hart, Prof. of economics at Columbia University. Twentieth Century, New-York 1951, 186 blz., f 9,50.
- Economic aspects of atomic power,* door S. H. Schurr en J. Marschak. Princeton University Press 1951, f 24,40.
- The pure theory of capital,* door Fr. A. von Hayek. Survey of the interrelations between component parts of the material structure of production. Routledge 1950. Reprint, 485 blz., f 16.
- A treatise on money,* door J. M. Keynes. Vol. I: The pure theory of money (363 blz.), Vol. II: The applied theory of money (408 blz.). Macmillan and Co, London 1950, Reprint, f 10,05 per deel.
- The economic theory of cost of living index numbers,* door M. J. Ulmer. Chief Financial Organisation Section,

Office of Business Economics, U.S. Department of Commerce. Columbia University Press, New-York 1950, Reprint, 106 blz., f 10,70.

- Wealth and income,* door Brian Tew. An analysis of the economic and financial systems of Australia and Great Britain. Melbourne University Press 1950, 299 blz., f 13,45.
- Business cycles and national income,* door A. H. Hansen. A study of the historical development of economic fluctuations in the U.S., the modern theory of income and employment, the historical development of business cycle theories and public policy on business cycles. Norton, New-York 1951, 654 blz., f 29,30.
- Economic theory in review,* door C. L. Christenson. Bloomington Ind. Univ. 1950, 126 blz., f 9,50.
- Industrial pricing and market practices,* door A. R. Oxenfeldt. An examination of price behavior, discussing both the theory and practice of pricing. Prentice Hall, New-York 1951, f 33,25.
- Costs, budgetting and economics of industrial research,* door D. B. Herz. Oxford University Press 1951, 262 blz., f 18,30.
- Some problems in market distribution,* door A. W. Shaw. Harvard University, Reprint, 1951, 127 blz., f 11,90.
- Management of the smaller office,* door The British Institute of Management. 1951, 91 blz., f 4,20.
- Transport in industry,* door H. R. Caulfield-Giles. Pitman 1951, 122 blz., f 10,05.
- Imperialism and social classes,* door J. A. Schumpeter. Blackwell, Oxford 1951, 221 blz., f 12,80.
- The relationship among the principal organs of the United Nations,* door H. Fakher. Staples Press, Londen 1951, f 11,05.

DE WESTER BOEKHANDEL

Nieuwe Binnenweg 331
Telefoon 32076

ROTTERDAM
Postgiro 18961

GESPECIALISEERD OP ECONOMISCH GEBIED

Dr A. M. Kuylaars S. J.:

Werk en leven van de industriële loonarbeider als object van een sociale ondernemingspolitiek

Met een voorwoord van Prof. Dr F. L. Polak.

Gebonden f 12.—

Dr. Kuylaars heeft zich niet beperkt tot een theoretisch betoog, maar ondersteunt zijn beschouwingen met een overvloed van concrete gegevens, ontleend aan de vakliteratuur en met nog ongepubliceerd enquêtémateriaal, dat ten dele verkregen werd door eigen ervaringen en observaties. Derhalve zal niet alleen de theoreticus, maar ook de man van de praktijk hier stof vinden voor overdenken en handelen.

Prof. Dr Fred. L. Polak schrijft in het voorwoord:

„Ten onzent is t.a.v. de menselijke factor in de industriële loonarbeid nog weinig gepubliceerd. Bovendien toont Kuylaars zich ten opzichte van dit weinige vrij kritisch, in het bijzonder wat het werk betreft van Ydo, Luning Prak, e.a.....

Kuylaars schenkt opnieuw aandacht, en soms op originele wijze en met nog niet elders gepubliceerde gegevens, aan de „geestelijke drainage” van de arbeider, welke kan intreden als gevolg van de voortgaande mechanisatie. Daarbij bewaart hij een voldoende ambivalentie tot zijn onderwerp, hetgeen juist bij wetenschappelijke waardering van de techniek onmisbaar is.”

Allen die op een of andere wijze in het bedrijf of in het sociale leven daarbuiten, voor de arbeider en zijn arbeid verantwoording dragen, zullen in dit boek ruimschoots gelegenheid vinden om zich op hun houding te bezinnen, en deze zo nodig opnieuw te bepalen.

STENFERT KROESE - LEIDEN

Bestel NU reads dit boek door middel van bijgevoegde bestelkaart.

ZEILCURSUS

met voll. pensioen f 68.— (v. en n. seiz. f 61.20) p. w. Vr. prosp. aan Bonds (A.N.W.B.) Zeilschool „Loosdrecht“ te Nw. Loosdrecht, Tel: K 2958-288.

Fa. A. O. Beuth van Wickevoort Crommelin

Corns. v. d. Lindenstraat 22
Amsterdam-Z. - Tel. 25410

Onafh. Verzekeringsadv.

LOD. S. BEUTH

deskundige ter zake van:

Pensioen-voorzieningen
voor staf en personeel
Organisatie Ondernemings-
en Bedrijfs-Pensioenfondsen
Aanpassing aan nieuwe wet
Pensioen-en Spaarfondsen

DE TWENTSCHE BANK N.V.

Maandstaat op 31 Mei 1951

Kas, Kassiers en Dag- geldleningen . . . f.	41.944.651.17
Nederlands	
Schatkistpapier . . .	460.450.000.—
Ander Overheidspapier . . .	9.808.200.—
Wissels	228.090.98
Bankiers in Binnen- en Buitenland	20.835.090.75
Effecten en Syndicaten . . .	1.960.105.51
Prolongatiën en Voor- schotten tegen Effecten . . .	15.397.129.38
Debiteuren	197.964.229.29
Deelnemingen (incl. Voorschotten)	11.456.154.24
Gebouwen	3.500.000.—
Belegde Reserve voor Verleende Pensioenen . . .	722.386.02
	<u>f. 764.266.037.34</u>

Kapitaal f.	45.000.000.—
Reserve	16.000.000.—
Bouwreserve	1.000.000.—
Deposito's op Termijn	134.300.745.82
Crediteuren	536.588.130.34
Geaccepteerde Wissels	12.554.170.90
Door Derden	
Geaccepteerd	1.775.334.44
Kassiers en Genomen Daggeldleningen	9.255.617.53
Overlopende Saldi en Andere Rekeningen	7.069.652.29
Reserve voor Verleende Pensioenen	722.386.02

f. 764.266.037.34

vacatures

LEVER BROTHERS
&
UNILEVER N.V.

zoekt voor haar afdeling
MARKTONDERZOEK

EEN

Wetenschappelijk Assistent

bij voorkeur

DOCTORANDUS IN DE ECONOMIE

leeftijd tot 35 jaar

Schriftelijke sollicitaties onder vermelding van leeftijd en opleiding te richten aan de Centrale Personeelsafdeling, Museumpark 1, Rotterdam onder nr. 237.

ZENDT Uw opdrachten

TIJDIG in

Escomptobank N.V.

vraagt

voor spoedige uitzending naar haar Hoofdkantoor
Djakarta

Jurist

met enige ervaring in het bedrijfsleven;

Ervaren Hoofdboekhouder

met middelbare opleiding en acte M.O. Boekhouden;

Employé voor Exchange-Zaken

met ervaring op het gebied van wissel-arbitrage en deviezen-maatregelen en behoorlijke kennis van de moderne talen, met name Engels;

Archivaris

theoretisch en practisch geschoold, liefst met diploma 5-J. H.B.S. of Gymnasium.

Leeftijd bij voorkeur niet boven 30 jaar.

Uitsluitend schriftelijke, uitvoerige sollicitaties, vergezeld van pasfoto, te richten aan het Secretariaat, Postbus 24, Amsterdam.

ECONOMISCH-

STATISTISCHE BERICHTEN

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.)
Telefoon Redactie en Administratie 38040. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zonen, Rotterdam.

Redactie-adres voor België: Seminarie voor Gespecialiseerde Economie
14, Universiteitstraat, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).

Bankiers: Banque de Commerce, Brussel.

Abonnementsprijs, franco per post, voor Nederland f 26,— per jaar.
voor België/Luxemburg f 28,— per jaar, te voldoen door storting van de tegenwaarde in Belgische francs bij de Banque de Commerce te Brussel of op haar Belgische postgirorekening no 260.34.

Uniegebieden en Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f 26,—, overige landen f 28,— per jaar.

Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam (W.).

Losse nummers 75 cents, resp. 10 B. francs